

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Sociální problémy spojené s nelegální migrací
(s přihlédnutím k jihomoravskému regionu)
Bakalářská práce**

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Miroslava Kejdová, CSc.

Vypracoval:

Miroslav Grebeníček

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Sociální problémy spojené s nelegální migrací (s přihlédnutím k jihomoravskému regionu) zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Mikulově dne 5. dubna 2010

.....
Podpis

Poděkování

Upřímně děkuji JUDr. Miroslavě Kejdové, CSc. za doporučení dané problematiky ke zpracování i za četné podněty, myšlenky a laskavé posouzení práce.

Miroslav Grebeníček

OBSAH

ÚVOD	2
1. Multikulturalismus a migrace jako sociální problém	8
1.1 Vymezení základních pojmů.....	9
1.1.1 Národnost, národ a národnostní otázka.....	9
1.1.2 Multikulturalismus, multikulturalita a multikulturní výchova.....	11
1.1.3 Fenomén migrace obecně.....	13
1.1.4 Migrace jako sociální problém.....	16
2. Charakteristika konkrétních poznatků z migrace v jihomoravském regionu	18
2.1 Legální migrace.....	21
2.2 Nelegální migrace přes státní hranice a ve vnitrozemí České republiky	26
2.3 Porušování zákonů a trestná činnost nelegálních migrantů	31
2.4 Dopady hospodářské krize na cizince a jejich řešení.....	38
Závěr	44
Resumé.....	46
Anotace	47
Klíčová slova:	47
Anotation.....	47
Key words:	48
Seznam literatury a pramenů	49

ÚVOD

Dominujícím rysem současné doby je zrychlující se pohyb společenských procesů. Ti, kdo se zabývali a zabývají studiem současné doby, charakterizují ji jako věk vědeckotechnické, případně technologické revoluce a globalizace.

Když se na základě strašlivé zkušenosti 2. světové války zrodila Organizace spojených národů, vítala to světová veřejnost jako reflexi a zhodnocení neblahé meziválečné a válečné skutečnosti. OSN i její Rada bezpečnosti byly chápány jako významný krok na cestě k nalézání a zajištění demokratického a všeobecného míru a rovné bezpečnosti pro všechny státy světa. Se vznikem OSN však nezmizely ekonomické a politické zájmy velmocí.

Svět se od té doby nepochybně proměnil. Když v listopadu 1990 po úspěšně završených vídeňských odzbrojovacích jednáních mezi státy NATO a Varšavské smlouvy bylo vydáno prohlášení o konci studené války, někteří optimisté ohlašovali dokonce věk míru. Jak ovšem víme, struktura dosavadních vztahů a mezinárodního práva utrzila od skončení studené války několik silných úderů: válkou Spojených států amerických a NATO proti Jugoslávii (1999), útokem USA a Velké Británie proti Afghánistánu (2001) a okupací Iráku (2003).

Staré dělení sfér vlivu, tržní i politické vytváření privilegovaných ostrovů bohatství v moři chudoby, jakkoli v nových formách, pokračuje tedy i po vstupu do třetího tisíciletí.

Globalizovaný svět současnosti, to bohužel ještě zdaleka není svět vzájemně výhodné spolupráce, výměny zkušeností, solidarity a pomoci. Žijeme totiž v prostředí technologicky složité civilizace, kde i dílčí akty teroru vedou k nedozírným následkům. Platí, že nikdy nelze vyloučit teror absolutně. Současně ale platí, že žádná válka, žádný mezinárodní policejní režim nemůže odstranit to podstatné, kořeny, ze kterých terorismus vyrůstá. Ty jsou sociální a politické, ekonomické i kulturní. Lze je překonávat rozumnými kroky různého druhu. Řeči o křížových válkách, o střetu kultur a civilizací, o nekonečném boji mohou spíše uškodit, než pomoci řešit danou problematiku.

V poslední době je i Evropa zvláště tvrdě konfrontována s důsledky neřešení nebo kontraproduktivního řešení vážných problémů současného světa. Česká republika je

exemplárním dokladem toho, o co jde. Pravda, dnes máme jinak synchronizovanou legislativu, jako přidružená a nyní členská země Evropské unie jsme odstranili řadu překážek snazšího propojování hospodářských subjektů, ale i společenských institucí a jednotlivých občanů. Ale rozšířily se k nám také negativní jevy jako nezaměstnanost, drogy, širokospektrální migrace, sociální nejistota, ekonomická nestabilita podniků a dnes už i státu. To je realita, ne ideologie.

Nebylo a není nutné přesvědčovat lidi o zjevných výhodách integrace. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku je už historicky založena taková úroveň vzdělanosti a tradice kritického myšlení, že občané si umí mnohé domyslet a spočítat sami. I historické zkušenosti nás utvrzují v tom, že náš národ má schopnosti i potřebu mít dobré vztahy se svými sousedy, s Evropany, ale i se státy na jiných kontinentech pro zajištění své prosperity a pro náš přínos lidské civilizaci. A právě civilizované a demokratické normy chování, sociální vnímavost, pomoc znevýhodněným a směřování k co nejužší mírové, vzájemně výhodné spolupráci jsou podle mnohých odborníků základní podmínky efektivního rozvoje Evropy i světa.

Z tohoto pohledu je přístupováno i k řešení předkládané bakalářské práce. Autor prostudoval množství doposud publikovaných prací k danému tématu a pokusil se převést poznatky na aktuální úroveň. Jeho výklad není jen prostou reprodukcí názorů autorů studovaných prací, což se do jisté míry projevuje i v kritičnosti při osvětlování některých jevů.

Migraci chápe jako proces, který je spjat s lidstvem již od jeho počátku a je stejně starý jako samotná historie lidstva. Dalo by se říci, že ve své podstatě uváděla lidské dějiny do pohybu. Lidé, kteří se vydali na cestu za „svým štěstím“, s sebou nesli nejen hmotné, ale i své duchovní statky v podobě poznatků, nových technologií, myšlenkových proudů, morálních a etických norem, které v souhrnu tvořily specifickou kulturu jednotlivých společností. Ta se v průběhu času více či méně mísila s kulturami ostatních národů. Z tohoto úhlu pohledu lze migraci považovat za zdroj lidského rozvoje a pokroku. Ovšem každá mince má svůj rub a líc. Nejinak tomu je i v tomto případě, na jedné straně stál rozvoj a rozkvět civilizací, a na druhé straně válečné konflikty, násilí a s tím spojená zkáza a úpadek.

Tak jako v historii, i v současné době je migrace důsledkem ekonomických, populačních faktorů, urbanizace, ale i válek, porušování lidských práv, chudoby nebo přírodních či ekologických katastrof. Lidé sice ušli ve svém vývoji dlouhou cestu, přesto podstata člověka zůstává takřka stejná. Atavismy, které v nás přetrvávají, jsou

často probouzeny, aniž bychom si je sami uvědomovali. Lze sice namítnout, že člověk prošel jistým kulturním vývojem, ale jsme bohužel denně svědky, jak v jistých momentech u některých jedinců opět vítězí „základní instinkty“.

Doba, ve které žijeme, skutečně přináší nové přístupy k životu samému, dochází ke změnám v žebříčku hodnot jednotlivců a celé společnosti. Nové hodnoty přináší nové trendy chování. V dnešní době se na straně jedné poukazuje na dynamický vývoj v technologiích, které posouvají hranice možností člověka. Na straně druhé však platíme vysokou daň za rychlý vývoj a pohodlí. Otázka čerpání přírodních surovin, energie a nadměrná spotřeba, která je zapříčiněna mnohdy „moderním“ konzumním stylem života a plýtváním vším, co nám ještě před nedávnem připadalo jako běžné a snadno dostupné, začíná nabývat na významu.

Lidé mnohdy ztrácí doslova půdu pod nohama a snaží se najít „štěstí“ někde jinde. Z různých důvodů tito „cizinci“ odcházejí ze svých zemí, kde je často sužuje hlad, sucho, bída nebo místní konflikty. Putují do zemí, kde hledají lepší život a existenci nejen pro sebe, ale i pro své potomky. Často se ocitají v cizím prostředí, kde se odlišují od majoritní společnosti svými zvyky, chováním a mnohdy i zevnějškem.

V souvislosti s migrací se pak čím dál častěji vyskytují negativní jevy, které si začíná společnost postupně uvědomovat. Ne každý, kdo v České republice požádá o mezinárodní ochranu, trvalý pobyt nebo si vyřídí vízum za účelem zaměstnání, hodlá respektovat zákony naší země. Jen velmi obezřetně se začíná hovořit o obchodu s lidmi, kdy se lidé putující za novým, lepším životem ocitnou v roli novodobých otroků.

Bohužel přístup českých politiků a celkově české společnosti k migrační politice v praxi často neodpovídá odborným studiím, programům a různým prohlášením, které byly vydány v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Mnohé projekty lze bohužel považovat za krátkodobá nebo spíše krátkozraká řešení, která jsou často spjatá s volebním obdobím konkrétní vládní koalice. Krátkozrakým utilitaristickým přístupem se pak vytrácí potřebná kontinuita, která je bezpochyby zapotřebí ve všech ohledech společně se součinností všech zainteresovaných stran, a to jak ze strany vládních, tak i nevládních organizací. Až příliš opatrně se poukazuje na negativní jevy, které jsou spjaty se současnou hospodářskou krizí a migrační politikou. Tisíce cizinců přišlo v souvislosti s hospodářskou krizí i v České republice o zaměstnání, což byl jejich hlavní účel pobytu. Tím ovšem přišli i o povolení k legálnímu pobytu. Mnozí z nich se tak ocitli bez prostředků a zadlužení, neboť na cestu do České republiky za zaměstnáním si vypůjčili finanční částky, které nejsou nyní

schopni splatit. Uvedené skutečnosti vytváří prostor nejen pro nelegální pobyt cizinců, ale i prostor k aktivitám, které jsou v rozporu s právními normami České republiky. V případě nedostatečného posouzení celé problematiky, kde příkladem může být svérázný projekt „Dobrovolné návraty“ (jde o usnesení vlády České republiky ze dne 9. února 2009 č. 171 k zajištění bezpečnostní situace České republiky v souvislosti s propouštěním zahraničních pracovníků v důsledku hospodářské krize), nelze mluvit o adekvátním řešení dané problematiky. Ostatně v konečném výsledku obou fází je patrné, že se jednalo o pouhé kosmetické řešení, které nezaznamenalo větší zájem ze strany cizinců. Lze proto očekávat šířící se trestnou činnost některých cizinců a nelze vyloučit bující organizovaný zločin.

Mediální kampaň, která v poslední době čas od času probíhá, může připadat běžnému občanovi jako dostatečná nebo dokonce i účinná, ale ve své podstatě je to zoufalý pokus zastavit vlnu, která s přibývajícím časem nabývá ohromných rozměrů. Bohužel se nejedná pouze o materiální škody, které se dají pochopitelně vyčíslit a snad i zahrnout do schodku státního rozpočtu. Za mnohem závažnější je nutné považovat oslabení ústřední myšlenky multikulturalismu a s tím související obtížnější integraci cizinců do české společnosti. Lze také očekávat, že s přibývajícím dopady hospodářské krize může docházet při řešení dané problematiky k jisté radikalizaci.

Ano, určité společenské situace mohou vyvolávat takové posuny hodnot, které jsou mnohdy i nežádoucí. Jejich sledování, ovlivňování a eliminování patří do předmětu sociální pedagogiky. Jsou to do jisté míry jakási centra entropie, která narušují uspořádanost dynamického systému výchovy a patří k podstatě pedagogiky jim kvalifikovaně čelit.

Faktorů, které tuto situaci v současné společnosti způsobují, je celá řada. Jsou to specifické civilizační jevy, které – obrazně řečeno – zmenšují svět. Jde zejména o masové komunikační prostředky, pomocí nichž může jedinec participovat na situacích místně, ale i časově velmi vzdálených. Patří sem i skutečné stěhování obyvatelstva při hledání pracovních příležitostí a řešení změn v sociálním zařazení. Konkrétní člověk je pak vždy členem několika dynamických systémů, které na něj působí ve smyslu učení, životní zkušenosti, fixování určitých návyků a stereotypů chování z nejrozmanitějších oblastí. Prvky daného chování získané v jednom systému pochopitelně přenáší jedinec do systému jiného, jehož je rovněž členem. Tato migrace hodnot, návyků, postojů a stereotypů chování z jednoho prostředí do druhého může mít, a často skutečně má, závažné důsledky, jakmile zasáhne nové prostředí.

Přestože v současné době existuje značná výměna hodnot mezi různými prostředími a člověk participuje na životě několika prostředí, která na něj působí, a sám pak přenáší postoje a hodnoty z jednoho prostředí do druhého, nelze se domnívat, že jde pouze o růst entropie v jednotlivých prostředích i v systému hodnot a postojů jedince. Je zřejmé, že prostředí je v tomto ohledu určeno především svými cíli, systémem hodnot a určitou množinou základních funkcí, které musí plnit, aby zůstalo samo sebou. Jednotlivá prostředí tak brání svůj základní hodnotový systém i plnění svých funkcí. Udržují také určitý nutný stupeň své vnitřní organizace, kterou by měl jedinec respektovat. Právě v této souvislosti je třeba zdůraznit, že výchovná činnost se spojuje nejen s přírodním prostředím, ale hlavně a nejčastěji s prostředím společenským a kulturním.

V této souvislosti lze konstatovat, že existují dva základní okruhy problémů, které stojí do jisté míry mimo pozornost tradičních pedagogických disciplín. Jedním je sociálně pedagogická prevence, druhým pak sociálně pedagogická terapie. První okruh představuje v podstatě teoretickou analýzu oblasti výchovy, kde dominujícím faktorem v působení na rozvoj osobnosti je právě prostředí. Druhý okruh je provázán s výchovou nebo převýchovou lidí, kteří mají problémy se svým zařazením do společnosti. Jde zejména o trestané nebo nepřizpůsobivé jedince, přistěhovalce a často i nezaměstnané. K tomu se pochopitelně váže problematika činnosti příslušných institucí. V resortu Ministerstva vnitra České republiky, kde autor předložené bakalářské práce řadu let působí, jde především o instituce kriminální prevence, utečeneckých táborů a věznic.

Od roku 2001 byl autor práce zařazen jako policista v Zařízení pro zajištění cizinců v Poštorné, kde vykonával dohled nad cizinci, kteří byli v zařízení umístěni na základě jejich protiprávního jednání, kterého se dopustili na území České republiky. V letech 2003–2006 byl autor služebně přeřazen na oddělení pátrání a eskort, kde si i nadále prohluboval praktické zkušenosti s cizinci. V současné době působí jako policejní komisař Skupiny analýzy rizik oblastního ředitelství Brno Služby cizinecké policie, jejíž náplní je mimo jiné shromažďovat informace a statistická data související s nelegální migrací, pobytem a dalším porušováním právních předpisů cizinci na území České republiky.

Cílem předkládané práce je:

- a) shrnout aktuální teoretické a praktické problémy multikulturalismu a migrace;
- b) ověřit současný stav dané problematiky ve specifických podmínkách jihomoravského regionu, přesněji řečeno v působnosti Oblastního ředitelství Brno Služby cizinecké policie;

- c) provést analýzu, předložit teoretický výklad a podat návrh na opatření a prostředky pro další řešení jak legální, tak zejména nelegální migrace.

Bakalářská práce vychází především z aktuálního aspektu posuzovaných problémů, o nichž se hovoří nejen v základních dokumentech České republiky, ale zejména Evropské unie. Dále pak autor vychází ze současného stavu řešení zkoumané problematiky v dostupné literatuře. Vedle základních děl, jejichž přehled je uveden v seznamu literatury, prostudoval autor i některé aktuální teoretické studie a články v odborných časopisech. Pozornost věnoval i periodickému tisku.

Ve všech případech se jedná o zdroje nové a nejnovější – zhruba z let 2005–2009. V případě základní literatury se přirozeně vychází i z prací staršího data.

Celá práce je rozdělena do dvou základních kapitol. První kapitola představuje obecné východisko a zabývá se přehledem a vymezením základních pojmů. Druhá kapitola zachycuje základní charakteristiku konkrétních poznatků z migrace v jihomoravském regionu.

Autor si byl vědom, že předmět své bakalářské práce musí chápat jako jistý relativně samostatný celek. Měl však stále na paměti, že tento předmět zkoumání je součástí většího a vyššího celku a že i v jihomoravském regionu se přímo promítají zákonitosti a tendence širší a obecnější, které jsou nakonec určující. Pokud se to autorovi podařilo alespoň částečně zachytit, tak bude mít dobrý pocit, že jeho práce nebyla marná.

1. Multikulturalismus a migrace jako sociální problém

V nepřehledném bohatství idejí, které nashromáždila lidská věda a kultura, je mnoho takových, které zasluhují, aby byly znovu a znovu připomínány. Ovšem ne proto, abychom je „papouškovali“ jako zkosnatělé fráze, ale abychom je nově promýšleli a těžili z nich novou posilu a poučení ve prospěch toho, co děláme dnes a tady. To, že v České republice existují problémy (např. hospodářské, politické a mravní), je vcelku přirozené. Bezproblémová společnost, bezproblémový rozvoj totiž neexistuje. Vznesených ideálů však nelze dosáhnout cestou absolutizace zájmů nacionálních či pošlapáním lidské a národní důstojnosti kohokoliv.

Multikulturalismus jako teorie se vyvinul teprve v minulém století. A to jako „reflexe setkávání různých kultur, rasové genocidy a globalizace.“¹ Multikulturalismus není ovšem přirozeným jevem, nýbrž kulturní charakteristikou. Předmětem jeho zkoumání je multikulturalita. Právě v souvislosti s multikulturalitou naší společnosti je vhodné položit si následující otázku: Je naše společnost multikulturní díky kulturnímu vývoji, nebo naše multikulturalita vychází z migrace, která zde vždy byla bez ohledu na společenské, politické a hospodářské uspořádání ve společnosti?

V celé České republice existuje stále poměrně velké množství lidí, kteří vcelku nemají, ba ani nemohou mít konkrétní či intenzivní zkušenost s příslušníky jiných než českých, moravských a slezských kultur.² Stále se také diskutuje o tom, zda je multikulturní prostředí v České republice společensky a politicky žádané, či nikoli. Přitom multikulturalita, tedy prostor a rozměr setkávání příslušníků různých kultur, je nepochybně přirozeným jevem, který existuje na naší planetě prakticky od nepaměti. Jistě, přehnané upozorňování na existenci kulturních rozdílů, jejich přeceňování a zapomínání na kulturu vlastní může vyvolat i negativní reakce a postoje. Člověk má být ovšem schopen přijímat a respektovat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního propojeného světa. I to je důvod, proč jedním z cílů vzdělávací soustavy by měla být výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se

¹ Srov. např. Šišková, T: Výchova k toleranci a proti rasismu – multikulturní výchova v praxi. Portál, 2. aktualizované vydání, Praha 2008, s. 37.

² Podrobně viz např. Prudký, L.: Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a cizincům v České republice. FHS UK, Praha 2004.

společnosti.³ Pokrok skutečně vzniká mimo jiné proto, že lidé vždy žili v kolektivech, v nichž mladší přebírají výsledky práce starších, takže sami pak už mohou na něco navazovat, něco předpokládat a připravit se také na řešení nových úkolů, které předkládá život a které před starší generací nestály.

1.1 Vymezení základních pojmů

V současné době, v období existence, fungování a dalšího rozvíjení demokratické společnosti, vystupují do popředí důležité tendence a zákonitosti. Jejich obsah známe často pouze z empirie. V bakalářské práci by však mělo jít o seriózní analýzu, která je nezbytná k ujasnění používaných pojmů. Pojmová analýza tu ovšem není nijak snadnou záležitostí. Jevy společenského života pro svou složitost připouštějí různé přístupy podle příslušného hlediska a problematiky, a tak i v rámci společenských věd dochází k prohlubování a upřesňování jednotlivých pojmů. Nelze totiž zapomínat na základní historické souvislosti a vnímat jen to, čím se ten či onen pojem stal nyní.

1.1.1 Národnost, národ a národnostní otázka

Člověk vždy žil a žije ve společnosti. Tisíciletý vývoj společnosti v těch či oněch podmínkách vtiskl zřetelnou podobu národnímu vědomí, což se odrazilo ve svérázných tradicích, zvycích, citech i mentalitě. Obecné zákonitosti vývoje společnosti se pochopitelně prolínají se zvláštnostmi hospodářského, politického a kulturního vývoje jednotlivých forem společenství. S vyhraňováním určitých rysů národního povědomí a psychiky se historicky formovaly také typické rysy odpovídající jednotlivým sociálním skupinám.

V průběhu historického vývoje lidské společnosti vzniklo a existovalo několik forem společenství: rodově kmenová pospolitost, národnost a národ. Rodově kmenová společnost vzešla nejen z nízké úrovně výrobních sil, ale i ze společenského vlastnictví výrobních prostředků. Postupně se však měnila forma vzájemných vztahů lidí, přičemž došlo k rozkladu rodově kmenového uspořádání – začaly se utvářet národnosti.

V další etapě národnost přenechává vedoucí místo národu jako formě společenství, které nejvíce odpovídalo tehdejší úrovni hospodářského a sociálního rozvoje společnosti. Existuje však i nadále vedle národa. Je ale třeba vidět kvalitativní rozdíly

³ Podrobně viz Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy České republiky. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, Praha 2001.

mezi národnostmi jednotlivých společensko-ekonomických formací. Národnost jako taková – jako určitá forma společenství – si zároveň zachovává své specifické znaky ve všech etapách vývoje společnosti. Tohoto termínu se v literatuře používá ve stejném smyslu jako národnostní skupina a národnostní menšina. V našich podmínkách se nejčastěji používá termínu národnost či národnostní skupina v následujících významech: označení příslušnosti k určitému národu, označení etnických skupin a označení hlavních národnostních skupin.

Pojem národnost je u různých autorů definován do jisté míry odlišně. Pro naši potřebu je možné charakterizovat národnost jako část národa, která z různých důvodů nežije společně se svým národem jako integrální součást. Příčiny mohou být různé: oddělení národnosti od národa státní hranicí, usídlením národnosti uvnitř jiného národa v celých skupinách, roztroušené usídlení jednotlivých příslušníků jednoho národa uvnitř národa či národů jiných.

Termín národ zahrnuje mnoho stránek společenského života. Jeho problematika se proto objevuje v celé řadě společenských disciplín. Problematika vzniku národů, jejich podoby i organizovanosti a vztahů mezi nimi je předmětem vědeckého zkoumání od poloviny 19. století, i když některé představy o národě byly vypracovány již ve filozofii osvícenské a tzv. romantické.⁴

Seriózní pokus o rozpracování teorie národa provedl např. J. Wiatr. Národ definoval jako „...*historicky zformované trvalé společenství vzniklé na základě společenských a historických osudů a definitivně upevněné v epoše kapitalismu, společenství vyznačující se vědomím vlastní odlišnosti jako národa.*“⁵

Ve střeoevropských podmínkách převládá etnické pojetí národa, přičemž je zdůrazňován společný jazyk a kultura. V západní Evropě je národ chápán jako společenství lidí, které spojuje příslušnost k jednomu státnímu útvaru.

Příslušnost k národu můžeme tedy chápat objektivně (danou narozením, jazykem apod.), subjektivně (příslušníkem národa je ten, kdo se za takového příslušníka považuje), nebo také státoobčansky, kdy příslušníkem národa je státní občan bez ohledu na původ.⁶

⁴ Srov. např. Hroch, M.: Vývoj názorů na národ. In: Společenské vědy ve škole, 1971, č. 1, s. 15.

⁵ Wiatr, J.: Společnost, SPN, Praha 1968, s. 197.

⁶ Podrobně viz Budilová, L., Hirt T.: Policista v multikulturním prostředí. Praha 2005.

Je ovšem skutečností, že v právním řádu České republiky je prezentováno čistě subjektivistické pojetí, kdy každý má právo být považován za člena etnické či národnostní skupiny, kterou si vybere.

Národnostní otázka je nesporně jedním z nejsložitějších a politicky nejchoulostivějších problémů. Často se totiž její nazírání opírá o zásadu, že jde o otázku v mnoha směrech podřízenou sociálně ekonomickému vývoji. V každém případě jde však o souhrn teoretických a praktických problémů, které se dotýkají i tak choulostivých otázek, jako je nerovnost ve vztazích mezi národy a etnickými skupinami, národnostní útlak a diskriminace.

Stručné zhodnocení pojmů národnost, národ a národnostní otázka lze ovšem považovat při řešení sledované problematiky za nezbytné. Vždyť multikulturalismus a migrace s nimi pevně souvisí.

1.1.2 Multikulturalismus, multikulturalita a multikulturní výchova

Jedním ze základních znaků postmoderních společností a jejich kultury, na kterých se v současné době přes jisté rozdíly shodnou takřka všichni, kdo se erudovaně zabývají sociálními vědami, je rostoucí pluralita životních stylů. Tato pluralita životních stylů je často doprovázena pojmy jako například odcizení, virtuální realita, média, ale také multikulturalismus.⁷

„Multikulturalismus můžeme chápat v širším pojetí jako myšlenkový a politický směr“, konstatují dostupné prameny, „který zastává stanovisko, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou, a zdůrazňuje prospěšnost kulturní rozmanitosti pro společnost a stát. Cílem je politicky sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení, a to tak, že si pokud možno zachovají své kulturní odlišnosti.“⁸

Multikulturalismus v širším slova smyslu tedy zahrnuje teorie a ideologie zabývající se multikulturním prostředím. Multikulturalismus v užším slova smyslu představuje pak teorii a ideologii, „ která prohlašuje, že multikulturní soužití je třeba zachovávat a že má pozitivní vliv na společnost.“⁹

⁷ Podrobně viz např. Příbáň, J.: *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. Slon, Praha 2004, ISBN 80-86429-30-X.

⁸ Srov. <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=7&tema=146>, ověřeno 15.3.2010

⁹ Viz Šišková, T: *Výchova k toleranci a proti rasismu – multikulturní výchova v praxi*. Portál, 2. aktualizované vydání, Praha 2008, s. 37.

Jednostranný výklad tohoto pojetí multikulturalismu může ovšem narazit na své určité omezení. Přeceňování existence kulturních rozdílů a zapomínání na kulturu vlastní může totiž vyvolat jisté negativní reakce a následky. A to právě proto, že kulturní specifika jsou dosud v jednotlivých společnostech živá.

Uvedené pojetí multikulturalismu lze považovat za jedno z těch, která kladou na společnost jako celek jisté nároky, vyžadující určitou kulturní vyspělost. Neodmyslitelnými prvky této vyspělosti jsou pak odpovídající vzdělání, tolerance a silné zázemí v patřičných mravních hodnotách. To ovšem staví tento myšlenkový proud do kategorie idealistických tezí, o jejichž uplatňování bychom se měli nepochybně pokoušet, neboť setkávání kultur a migrace obyvatelstva jsou trvalými a všudypřítomnými jevy, jež však v dnešním globalizovaném světě nabývají nových rozměrů a podob.

Pokud jde o vývoj názorů společnosti na multikulturní setkávání v rámci států, hraje při vysvětlování jevů s ním spojených významnou roli také otázka moci a menšiny. Na mnohých hrůzách 20. století se ukázalo, že právní ochrana individuálních práv člověka a občana musí být nutně doplněna stejně účinnou ochranou práv menšin. Jinak by ve vztazích příslušníků různých kultur přežívala subjektivní ignorance objektivně existujících rozdílů mezi příslušníky různých etnik, což by mohlo vyústit v různorodé projevy xenofobie, diskriminace a rasismu. Adekvátní reakcí pak může být humanismus a ochrana lidských práv, vzájemně otevřená a rovnocenná efektivní komunikace i případná otevřenost k integraci.

Za zmínku proto rozhodně stojí pojetí multikulturalismu Václava Bělohradského: *„Ideologii třetí fáze kapitalismu je multikulturalismus. Zachází s každou kulturou jako kolonizátor s kulturami domorodců, jejichž podivné zvyky a obyčeje je třeba studovat s porozuměním, ne je zbytečně jítřit.“*¹⁰ *„Tradiční imperialistický kolonialismus“*, připomíná dále Bělohradský, *„zneuznával kulturu kolonizovaných, nutil je k přijetí kultury kolonizátora – kolonizovaný má šanci stát se člověkem, jen pokud do své černé kůže vecpe jazyk a cíle kolonizátora.“*¹¹ Bělohradský také tvrdí, že *„...v epoše kolonizace bez kolonizující kultury je multikulturalismus prostředkem zneuznání kultur, ale tentokrát všech ve stejné míře.“*¹² Jeho úvahy pak končí následovně: *„Multikulturalismus má v sobě shovívavý odstup vůči místním kulturám,*

¹⁰ Bělohradský, V.: Společnost nevolnosti – Eseje z pozdější doby, druhé vydání opravené a doplněné. SLON, Praha 2009, s. 256.

¹¹ Tamtéž. s. 257

¹² Tamtéž.

*multikulturalista není rasista, nestaví hodnoty své vlastní kultury nad všechny ostatní, ale naopak všechny stejně odpolitizovává. Všechny kultury jsou si rovné, protože jsou všechny stejně politicky irelevantní.*¹³

Odlišnosti při multikulturálním setkávání jsou tedy přirozené, nelze je odstranit. Pokud však hodnotíme či dokonce odsuzujeme jiné osoby pouze na základě informace, že patří do té či oné skupiny, aniž bychom se s nimi seriózně seznámili, pak jednáme v rozporu s Všeobecnou deklarací lidských práv a svobod,¹⁴ v níž se naprosto jasně říká: *„Každý člověk má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.*¹⁵

Multikulturalismus dává tedy prostor pro to, abychom se *„příliš neuzavírali do slupky tradic vlastní kultury a reagovali na změnu životního prostředí i změnou příslušných kulturních vzorců.*¹⁶

S tím souvisí i aktuální otázky multikulturální výchovy, v níž už *„nejde ani tak o nutnost pochopení kultury druhých“*, ale *„především o to, naučit se koexistenci různých kultur vedle sebe a hledání cest ke spolupráci.*¹⁷

Východiskem multikulturální výchovy tak musí být zejména výchova k toleranci a snášenlivosti. Jinak řečeno – mělo by jít o zachování koexistence oběma směry. Jak k majoritě, aby si uvědomila, že menšinu nemůže přehlížet ani zrušit, tak k menšině, aby si uvědomila, že majorita nikdy nemůže či nebude akceptovat naprosto všechny požadavky minority. Multikulturální výchovu lze pak chápat jako přípravu na sociální, politické a ekonomické reality, které konkrétní jedinci prožívají v kulturně odlišných stycích.

1.1.3 Fenomén migrace obecně

S pojmem migrace se setkáváme v současné době téměř denně. Užíváme jej ve své řeči, čteme o něm v novinách, slyšíme jej v rozhlase a televizi. Migrace je totiž trvalým jevem téměř u všech vyspělých států.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Byla vyhlášena Valným shromážděním OSN v Paříži 10. 12. 1948.

¹⁵ Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, Čl. 2.

¹⁶ Šišková, T: Výchova k toleranci a proti rasismu – multikulturální výchova v praxi. Portál, 2. aktualizované vydání, Praha 2008, s. 41.

¹⁷ Srovnej Kraus, B – Sýkora, P.: Sociální pedagogika I. IMS, Brno 2009, s. 30.

Mluvíme-li o migraci a migrantech, je třeba upozornit na některé důležité souvislosti, neboť k přesouvání obyvatel přes hranice jednotlivých zemí dochází za různých okolností. Na základě studia prací B. Krause a P. Sýkory lze pak konstatovat, že v zásadě lze rozlišit migraci dobrovolnou a vynucenou. K dobrovolné migraci zařazují uvedení autoři ty případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem zaměstnání, studia a sloučení rodiny. Vynucenou migraci pak prezentují jako únik před pronásledováním, represí, ozbrojeným konfliktem a přírodními či jinými katastrofami. Za zmínku rozhodně stojí i jejich následující výrok: „*Příčiny migrace v současném světě lze spatřovat především v rozdílech bohatství mezi jednotlivými světadíly, jednotlivými zeměmi.*“¹⁸

Počátkem 21. století, jak vyplývá z kvalifikovaných odhadů OSN, bylo v pohybu více než 190 milionů lidí, tedy přibližně 3 % světové populace. A počet migrantů neustále roste – podle posledních zpráv Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) proudí do vyspělých zemí světa každým rokem vždy o 10 % více přistěhovalců.¹⁹ To se týká i téměř všech států Evropské unie, které jsou v posledních letech rovněž cílovými zeměmi mezinárodní migrace. Například ve Francii tvoří cizinci 5,6 % obyvatel, v Belgii 8,3 % obyvatel a v Německu dokonce 8,8 %.²⁰

Pokud jde o poválečné Československo, tak to představovalo (ovšem až po odsunu proti republice provinivších se sudetských Němců) až do roku 1989 v zásadě homogenní společenství, v němž změny v zastoupení etnik byly vcelku minimální. Ojedinelá byla také imigrace. Zásadním způsobem se situace změnila právě po roce 1989, a to zejména v návaznosti na otevření hranic a postupnou přípravu ke vstupu do Evropské unie. Vlivem celé škály demokratických změn a v důsledku vstupu do Evropské unie došlo k situaci, kdy Česká republika již není pouze tranzitní, ale i cílovou zemí pro stále větší počet cizích státních příslušníků. Imigraci cizinců podporuje přirozeně i zvýšená mobilita pracovních sil a volný pohyb osob v rámci Evropské unie. Mnozí cizinci se pochopitelně snaží najít v České republice nový domov nebo alespoň místo pro své ekonomické aktivity. A tak se charakter imigrace postupně mění, neboť dočasná pracovní imigrace se mění v imigraci trvalou. To ovšem výrazným způsobem ovlivňuje demografický vývoj celé České republiky, která v poslední době zaznamenala pozvolný pokles počtu ekonomicky aktivních obyvatel. A tak imigrace nabízí pro

¹⁸ Kraus, B. – Sýkora, P.: Sociální pedagogika I. IMS, Brno 2009, s. 28.

¹⁹ Srov. např. Dluhošová, H.: Integrace cizinců v České republice. In: Výchova k toleranci a proti rasismu – multikulturní výchova v praxi, Portál, Praha 2008, s. 75.

²⁰ Srov. tamtéž. Jde o údaje z června 2007.

Českou republiku i určitou možnost řešení stále problematičtější schopnosti dotovat ekonomiku z vlastních populačních zdrojů.

Imigrace, přesněji řečeno legální imigrace, je tedy vnímána jako nesporná šance ke kulturnímu a společenskému oživení i celkovému obohacení společnosti. Často je ovšem situace mnohem složitější a existuje více důvodů, kdy hovoříme o tzv. multifaktorové podmíněnosti migračního procesu.

Samotnou migraci lze pak definovat jako přesun lidí mezi prostory vymezenými státními hranicemi, který je časově ohraničený.²¹ Vzhledem k tomu, že lidé v celé své historii se z různých pohnutek a důvodů přesouvali z místa na místo, přístup jednotlivých společností k nově příchozím nebo k těm, kteří o příchod usilovali, měl v historii i dnes mnoho společného, protože každá společnost se vždy snažila kontrolovat příliv cizinců. Migraci jako společenský jev lze pak v zásadě členit na dobrovolnou a vynucenou, i když často je velmi obtížné nalézt mezi těmito dvěma přístupy jasnou kategorizaci, neboť v mnoha případech dobrovolná migrace splývá s migrací vynucenou.

Při sledování migrace se ovšem nemůžeme soustřeďovat pouze na jevy migraci vyvolávající, ale i na skutečnosti, které migraci umožňují nebo jí napomáhají.

Za jeden z nejvýznamnějších problémů, který je úzce spjat s migrací, lze považovat samotnou existenci a následně spolehlivost včetně srovnatelnosti získaných dat týkajících se migrace. Je obecně známé, že data vztahující se k migraci jsou často nepřesná, pro praktické využití jsou k dispozici opožděně, postrádají detailní prvky a jsou obtížně srovnatelná. Problém můžeme spatřovat již v samotné definici migranta, v níž hraje jednu z hlavních rolí faktor času. Ačkoliv OSN doporučuje aplikovat jako hraniční kritérium jeden rok, od jehož uplynutí by byla osoba oficiálně evidovaná jako emigrant, popřípadě imigrant, množství zemí se uvedenému stanovisku nepodřizuje. Situaci v celé problematice výrazně komplikuje široké spektrum migračních typů, které s přihlédnutím na dynamický charakter vývoje se časem ještě více diferencuje. Vedle početně nejvíce zastoupených ekonomických migrantů, kteří působí legálně, se zde vyskytují například ilegální imigranti, tranzitní migranti, studenti, osoby, které vyvíjejí aktivity mající za následek sloučení rodiny, adopci dětí, repatriování příslušníci stejného etnika, migrující postproduktivní senioři, kteří hledají ve vyspělých státech lepší sociální zabezpečení atd.

²¹ Srov. Kraus, B. – Sýkora, P.: Sociální pedagogika I. IMS, Brno 2009, s. 28.

Zde je nutné dodat, že jednotlivé kategorie se často překrývají a jsou pohyblivé – migrant často přechází z jedné kategorie do druhé. Dlužno uvést fakt, že kategorie, kterou představují žadatelé o statut uprchlíka, není často zahrnuta ani ve statistikách týkajících se migrace. To ovšem poněkud komplikuje zpracování dané problematiky a následně i celkový pohled na situaci, což pochopitelně ovlivňuje i mnohé další aktivity s tím související. Jde zejména o využití podkladů k adekvátním opatřením nebo financování tematicky souvisejících programů a jejich realizaci v praxi.

Pokud tedy chceme charakterizovat současné migrační proudy, můžeme konstatovat, že se jedná o velmi dynamickou a flexibilní oblast, která zahrnuje různé typy a motivace, mající rozličné role i metody, jakými pronikají do majoritních společností, a s tím logicky souvisí i jakými institucemi a agenturami jsou následně ovlivňovány a řízeny.

Na současný dynamický vývoj v mezinárodní migraci je tedy nutné reagovat velmi uvážlivě a vyvíjet snahu využít co nejefektivněji možnosti, které nám nabízí. Zároveň je potřebné minimalizovat negativa, která s ní souvisí. Právě proto musíme brát na zřetel i další aspekty, které rovněž nelze opomíjet. Zejména když jde o tak zásadní otázky společenského života, jako je sociální politika státu.

1.1.4 Migrace jako sociální problém

Pracovní migrace v Evropě je nesporně jedním z důsledků politických, ekonomických a sociálních změn, k nimž došlo ve střední a východní Evropě v devadesátých letech minulého století. Je skutečností, že nezanedbatelný počet občanů České republiky, zejména kvalifikovaných, nachází nyní své uplatnění v zahraničí.

Migrace zahraničních pracovníků je ovšem významným ekonomickým faktorem zaměstnanosti a růstu i v České republice. Vede totiž ke zvyšování nabídky pracovních sil a nabízí i řešení dalších problémů s tím souvisejících.

Mnozí Češi, Moravané a Slezané si ovšem často kladou následující otázku: „Neubírají nám cizinci práci?“ Odpověď není jednoduchá, i když cílem vládní politiky je dosáhnout především zaměstnanosti vlastních občanů. S tím souvisí i skutečnost, že cizinci mohou získat oficiální povolení k zaměstnání pouze na ta místa, která nejsou obsazena domácími zájemci. Na opačné straně ovšem stojí poptávka tuzemských zaměstnavatelů, kteří neváhají využít levné pracovní síly z řad cizinců. Zde jde ovšem především o nelegální migraci, jejímž důvodem je nejen nedostatek informací a

neznalost zákonů České republiky, ale zejména bezmezná důvěra migrantů ve zprostředkovatele. Tím však zjevně porušují zásady migrační politiky z roku 2003,²² podle kterých Česká republika podporuje pouze takovou imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.

Ano, migrace přináší i některé problémy. Ty je ovšem třeba řešit s jasným důrazem na dodržování právního řádu a na naplňování integračního procesu. Jinak zde hrozí nebezpečí, že imigranti mohou být ohroženi sociálním vyloučením a segregací. Česká společnost totiž stále ještě vykazuje jisté známky uzavřenosti, nedostatečné vnímavosti k problémům cizinců, což se projevuje právě v letech hospodářské krize.

Podle údajů úřadů práce přišlo o zaměstnání v Česku během loňského roku (2009) přes 50 000 občanů ze zemí mimo Evropskou unii. Programu dobrovolných návratů, které v roce 2009 Česko financovalo, využilo pouze něco přes dva tisíce cizinců.

Proč zmíněný program využilo tak zanedbatelné množství cizinců? Jedním z hlavních důvodů jsou nesplacené půjčky, které si vzali ve své vlasti, aby se mohli vydat za prací do České republiky. Například státní příslušníci Vietnamu musí podle průzkumů neziskové organizace La Strada kvůli odjezdu za prací do Česka „zaplatit zprostředkovatelským agenturám 7 000 až 11 000,- USD (tedy zhruba 130 000 až 200 000 Kč)“.²³

„Aby dostali ve Vietnamu půjčku“, citujeme ředitelku La Strady I. Konečnou, „museli zastavit často až čtyři nemovitosti, nejen tedy vlastní. Problém se tak týká celé široké rodiny ve Vietnamu, která se dostává do ohrožené situace, pokud by cesta do Čech za výdělkem nevyšla.“²⁴

Cizinci v České republice přitom dluhy obtížně splácejí i v případě, že práci stále ještě mají. Vydělávají totiž kolem 15 000,- Kč, což představuje přibližně 800,- dolarů. Často však platí vysoké částky za ubytování, nedostávají zaplacené za přesčasy, noční práci nebo služby o víkendech. To ovšem nemůže přispět ke sbližování národů a národnostních skupin, k prohlubování vzájemné úcty a porozumění mezi migranty a ostatními. Tyto skutečnosti rozhodně nelze opomíjet, neboť jde o historický jev, jehož vznik a obsah souvisí s konkrétní etapou rozvoje výroby materiálních hodnot.

²² Usnesení vlády České republiky č. 55 ze dne 13. ledna 2003.

²³ Srov. např. Právo, 17. února 2010, s. 1.

²⁴ Tamtéž, s. 4.

2. Charakteristika konkrétních poznatků z migrace v jihomoravském regionu

Mezi hlavní kritéria úspěšné migrační politiky každé země nepochybně patří míra začlenění cizinců do společnosti. Politika integrace cizinců je vnímána jako nedílná součást legální migrační politiky, která by měla na vývoj imigrace citlivě reagovat. Cílem politiky integrace cizinců je tedy nejen podpora začlenění legálně pobývajících cizinců do společnosti, ale především předcházení případným problémům v oblasti imigračních komunit a jejich vztahu s majoritou. Politika integrace cizinců bude tedy i nadále spočívat především na následujících principech:

- a) praktická spolupráce všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace;
- b) efektivita integračních opatření;
- c) zvyšování informovanosti všech aktérů v procesu integrace;
- d) jasné a uchopitelné výsledky všech integračních aktivit;
- e) nové nástroje (přímá spolupráce s obcemi, podpora nově vzniklých integračních center);
- f) podpora rozvoje občanské společnosti – zejména pak v regionech v souvislosti s vytvářením uzavřených komunit imigrantů, společenskou izolací a sociálním vyloučením cizinců.²⁵

Cílem všech uvedených aktivit integrační politiky je tedy předcházet vytváření uzavřených komunit imigrantů, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců.

Podpora integrace dlouhodobě legálně usazených cizinců na území České republiky je již od roku 1999 součástí aktivní politiky české vlády. V letech 2000–2003 agendu spojenou s koordinací realizace Koncepce integrace cizinců na území České republiky zajišťovalo Ministerstvo vnitra. O rok později byla agenda uvedené koncepce převedena na Ministerstvo práce a sociálních věcí. Počínaje srpnem 2008 byla ovšem agenda koordinace zmíněné koncepce znovu převedena na Ministerstvo vnitra. Hlavním důvodem bylo opětovné propojení imigrační a integrační politiky. A to především proto, že Česká republika prožívala další nárůst cizinecké populace, neboť k 31. 12. 2008

²⁵ Srov. např. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 58.

stoupl počet legálně pobývajících cizinců v České republice na víc než 438 000 cizinců²⁶ (s nejvyšším nárůstem zejména v oblasti pracovní migrace).

Do realizace Koncepce integrace cizinců jsou ovšem aktivně zapojena kromě Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí také ministerstva kultury, školství, mládeže a tělovýchovy, průmyslu a obchodu, pro místní rozvoj, zdravotnictví, financí i další orgány a instituce (např. Český statistický úřad, Akademie věd České republiky, Asociace krajů, Svaz měst a obcí).

Hlavními prioritami Koncepce integrace cizinců jsou opatření zaměřená do čtyř stěžejních oblastí: znalost českého jazyka, vzájemné vztahy cizinců a členů majoritní společnosti, zvyšování sociální a kulturní orientace či informovanosti cizinců v české společnosti a konečně ekonomická soběstačnost cizinců.

Mezi nejvýznamnější legislativní opatření Ministerstva vnitra na podporu integrace cizinců na území České republiky patří nepochybně novela zákona o pobytu cizinců, tj. zavedení podmínky, aby cizinec s účinností od 1. ledna 2009 prokázal znalost českého jazyka jako nezbytnou náležitost jeho žádosti o vydání povolení k trvalému pobytu na území České republiky.²⁷

S tím souvisí i skutečnost, že Ministerstvo vnitra zajistilo aktualizaci a tisk publikace Informace pro cizince s trvalým pobytem v České republice, která je cizincům předávána při vydání povolení k trvalému pobytu. Ministerstvo pro místní rozvoj vydalo pak informační publikaci seznamující cizince s problematikou bydlení v České republice, přičemž cílem této publikace je informovat o praktických problémech a právní úpravě vztahující se k bydlení a o kontaktech na příslušné úřady, organizace a profesní komory. Za zmínku také stojí informační materiál pro zahraniční fyzické osoby podnikající podle živnostenského zákona na území České republiky, který zpracovalo Ministerstvo průmyslu a obchodu.²⁸

Ministerstvo vnitra zpracovalo již zmíněnou novelu zákona o pobytu cizinců, která umožní těm z nich, jejichž zaměstnání skončí bez jejich zavinění před uplynutím platnosti povolení k zaměstnání, setrvat na území České republiky a využít ochrannou dobu 60 dní ke hledání nového zaměstnání.

²⁶ Srov. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 55.

²⁷ Jde o zákon č. 379/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých dalších zákonů. Uvedená novela se ovšem nevztahuje na občany EU, jejich rodinné příslušníky a některé další stanovené případy. Podrobně viz http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=povoleni-k-trvalemu-pobytu&hl=cs_CZ

²⁸ Podrobně viz internetové stránky MPSV <http://www.cizinci.cz>, portál MPSV <http://portal.mpsv.cz> a <http://portal.gov.cz>, 7. 11. 2009.

K rozvoji vztahů cizinců a jejich komunit s občany České republiky byla tedy jednotlivými resorty podpořena řada projektů zaměřených na vzájemné poznání cizinců a majoritní společnosti, seznámení cizinců s hodnotami České republiky, případně Evropské unie, na aktivity k prevenci xenofobie a rasismu a na interkulturní dialog. Uskutečňují se i mnohé semináře ke zvyšování účinnosti multikulturní výchovy a interkulturních kompetencí pracovníků státní správy.

Pokračuje také spolupráce v rámci Národních kontaktních míst pro integraci (National Contact Points on Integration), tedy expertní pracovní skupiny při Evropské komisi ustavené v roce 2002. Reprezentace Ministerstva vnitra se zapojila především do činnosti mezinárodní skupiny expertů k problematice interkulturního dialogu jako prostředku k posílení integrace. Jednání této skupiny expertů se orientuje zejména na dva základní okruhy dialogu – *„na systém regulérní výměny zkušeností na poli interkulturního dialogu mezi členskými zeměmi a ustavení flexibilní procedury (event. systému včasného varování) k řešení interkulturních problémů, případně konfliktů s potenciální nadnárodní (přeshraniční) dimenzí.“*²⁹

Ministerstvo vnitra jako odpovědný orgán Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí postupně realizuje i víceletý program na období 2007–2013, který byl schválen Evropskou komisí. Klíčový význam zde má zejména opatření zaměřené na postupné zřízení a provoz center na podporu integrace v jednotlivých krajích České republiky. Ministerstvo vnitra proto již iniciovalo a podpořilo integrační projekty magistrátu v Plzni a Multikulturního centra v Českých Budějovicích. Jednání k uvedeným problémům zahájilo ministerstvo vnitra také v Mladé Boleslavi a v Brně.³⁰ V současné době je totiž mimořádně důležité zapojit do realizace politiky integrace cizinců i orgány místní a regionální územní samosprávy, jelikož zkušenosti domácí i zahraniční stále více prokazují, že integrace probíhá především na lokální úrovni.

Cílem takto pojaté politiky integrace cizinců je tedy předcházet problémům v oblasti imigračních komunit a jejich vztahu s majoritou a zajistit implementaci integrační politiky na regionální a lokální úrovni zejména prostřednictvím systému Integračních center.

²⁹ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 58.

³⁰ Viz tamtéž, s. 59.

2.1 Legální migrace

Česká republika je migračně vcelku atraktivní země, jejíž význam jako cílové země pro cizince nepochybně roste. Gestorem za problematiku mezinárodní migrace a azylu, a to jak na úrovni koncepční a legislativní (oblast mezinárodní migrace, azylu), tak i realizační (azyl, povolování pobytů, cestovní doklady) je Ministerstvo vnitra. Uvedené ministerstvo, i přes rozsáhlé kompetence svěřené příslušným zákonem o pobytu cizinců³¹ policii, má ve smyslu tohoto zákona vymezeno postavení nadřízeného správního orgánu vůči Policii ČR (Ředitelství Služby cizinecké policie), přičemž vykonává vlastně dozor nad policií při výkonu státní správy. Jako prvoinstanční správní orgán rozhoduje i o povolení k dlouhodobému pobytu cizinců za účelem jejich ochrany na území České republiky. Ve vymezeném rozsahu rozhodovalo Ministerstvo vnitra o povolení k trvalému pobytu, ovšem s účinností od 1. ledna 2009 převzalo toto rozhodování v plné šíři.³² Od uvedeného data rozhoduje i o prodloužení platnosti průkazů cizincům, kterým bylo vydáno povolení k trvalému pobytu. Ministerstvo vnitra pořizuje rovněž biometrické údaje v souvislosti s vydáváním cizineckých pasů, rozhoduje o vydání a odnětí cizineckých pasů a v rozsahu své působnosti i o vydání a odnětí cestovního průkazu totožnosti. Rozhoduje také o přiznání a zrušení postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta na území České republiky.

Kromě uvedených skutečností Ministerstvo vnitra rozhoduje od 1. ledna 2009 také o vydání tzv. zelené karty,³³ o prodloužení nebo zrušení její platnosti. Projekt „zelených karet“ vyšel z potřeb podnikatelských subjektů a v době jeho přípravy reagoval na požadavek urychleného obsazení volných pracovních míst v souladu s potřebami zaměstnavatelů. Tzv. zelené karty mají ovšem dvojí charakter. Zahrnují v sobě totiž nejen povolení k zaměstnání, ale současně i povolení k pobytu cizinců na území České republiky. Smyslem zavedení tohoto institutu bylo odstranit nadbytečnou administrativu, která mnohdy bránila operativnímu přístupu cizinců na český trh práce v profesích, které nejsou v době 30 dnů od nahlášení volného pracovního místa úřadu

³¹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³² Zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky.

³³ Zákon č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

práce obsazena českým občanem, občanem jiného členského státu Evropské unie nebo jejich rodinnými příslušníky.³⁴

Na základě usnesení vlády č. 933/2007 zahájilo od 1. září 2007 svoji činnost Analytické centrum pro ochranu státních hranic a migraci. Jedná se o meziresortní pracoviště stálého charakteru v rámci Ministerstva vnitra, které vyhodnocuje situaci související nejen s ochranou státních hranic, ale orientuje se i na sledování a posuzování migrace jako komplexního jevu.

Činnost uvedeného centra probíhá v rámci čtyř tematicky zaměřených okruhů. Okruh Migrace se zaměřuje na sledování situace v oblasti pobytu cizinců na území České republiky, okruh Víza se zabývá monitorováním vízové politiky a praxe, okruh Operativa a bezpečnost hodnotí rizika související s ochranou státních hranic a nelegální migrací. Do jisté míry zastřešujícím prvkem činnosti Analytického centra pro ochranu státních hranic a migraci je okruh či fórum Strategie zaměřující se na formulování komplexních stanovisek k ochraně státních hranic a k migrační realitě v České republice.³⁵

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, v platném znění dělí pobyt cizinců na území České republiky na kategorie **přechodný pobyt** na území a **trvalý pobyt** na území.

Do první kategorie přísluší občané států tvořících Evropskou unii a dalších států, které jsou vázány Smlouvou o Evropském hospodářském prostoru. Obdobné postavení požívají i rodinní příslušníci občanů Evropské unie.

Cizinci příslušející do první kategorie mohou na území České republiky vstupovat a na něm pobývat po dobu neomezenou jen na základě cestovního dokladu, kterým je v tomto případě i doklad totožnosti. Ovšem i pro tuto kategorii cizinců jsou zákonem vytvořeny pobytové tituly – potvrzení o přechodném pobytu a povolení k trvalému pobytu.

Druhou kategorií pak tvoří občané ostatních, tzv. třetích států, Cizinci přicházející ze třetích států mohou na území České republiky za účelem krátkodobého pobytu vstoupit jen na základě platného cestovního pasu opatřeného vízem, pokud ovšem v relaci se státem, jehož jsou občany, není vízová povinnost zrušena. Délka krátkodobého pobytu je pak stanovena maximálně na 3 měsíce. Vyžaduje-li účel pobytu

³⁴ Podrobně viz např. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 12, 20–21 aj. Vydávání „zelených karet“ spadá sice do působnosti Ministerstva vnitra, které však i v této oblasti úzce spolupracuje s dalšími resorty.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 17–18.

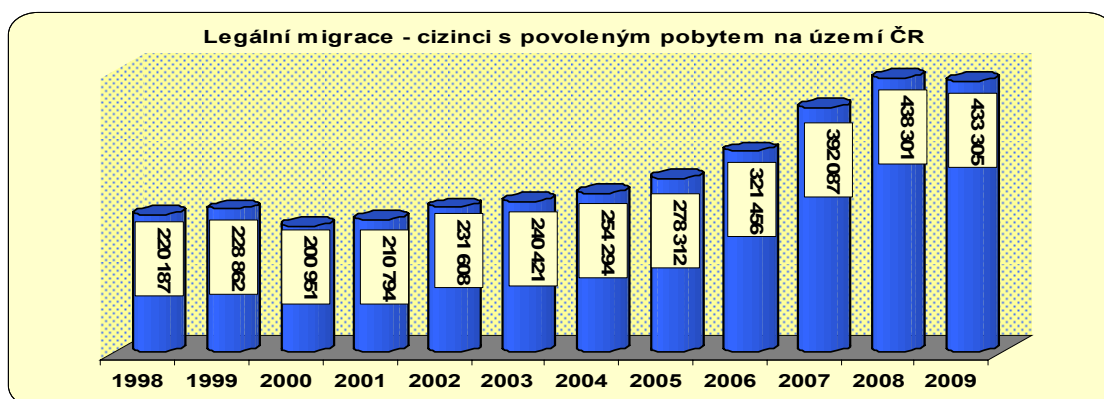
(např. studium, zaměstnání, podnikání) přítomnost cizince na území České republiky delší než 3 měsíce, musí mít cizinec uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů. Trvá-li účel pobytu déle než rok, může cizinec požádat o povolení k dlouhodobému pobytu.

Zatímco cizinci spadající do první kategorie mají právo volného pohybu a pobytu, které je stanoveno Smlouvou o založení Evropského společenství, cizinci ze třetích států jsou povinni o povolení vstupu a pobytu žádat. Není-li ovšem se státem, jehož jsou občany, sjednána bilaterální smlouva o zrušení vízové povinnosti nebo vízová povinnost jednostranným aktem vlády České republiky zrušena. Vymezený okruh států, jejichž občané musí být při vstupu na území České republiky vybaveni vízem, stejně jako okruh těch, se kterými je vízová povinnost zrušena, je pochopitelně stanoven v rámci jednotné vízové politiky Evropské unie.³⁶

Ke dni 31. prosince 2009 bylo evidováno 433 305 cizinců s povoleným pobytem na území České republiky, z toho bylo 181 161 cizinců v rámci trvalého pobytu a 252 144 cizinců v kategorii dlouhodobého pobytu.³⁷

Celkový počet cizinců s dlouhodobým či trvalým pobytem v České republice ke 31. prosinci 2009 představoval pokles oproti stavu ke 31. prosinci 2008 o 4 996 osob (-1,1 %). Na začátku roku 2009 se totiž začaly projevovat dopady hospodářské krize do zaměstnanosti cizinců a docházelo ke zpomalení tempa růstu počtu osob s povoleným pobytem. Od roku 2000 docházelo ovšem ke každoročnímu nárůstu celkového počtu cizinců s povoleným pobytem, o čemž svědčí i následující graf.

Graf č. 1: Legální migrace – cizinci s povoleným pobytem na území České republiky

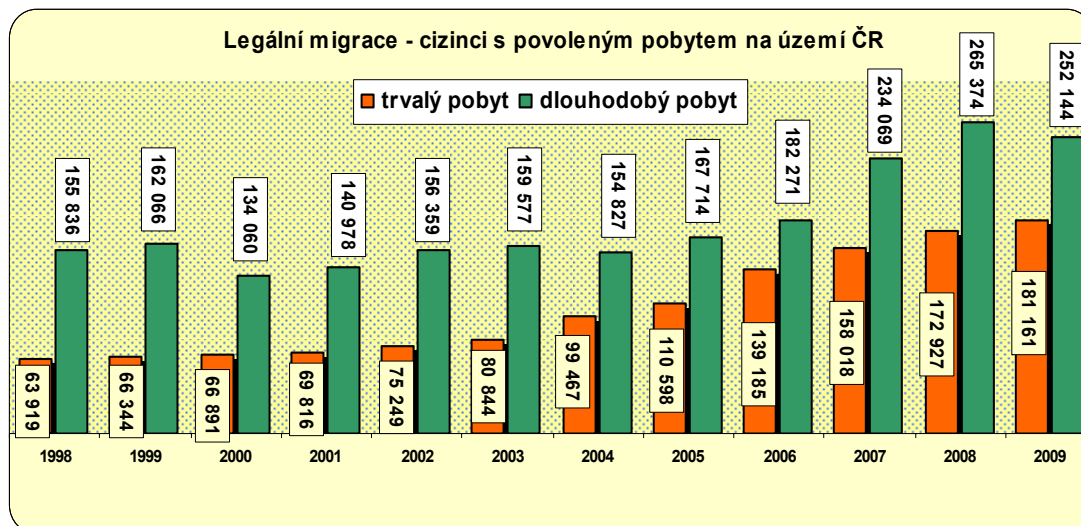
Zdroj: Policie ČR Služba cizinecké policie

³⁶ Nařízením Rady 2001/539/ES jsou prezentovány seznamy států, jejichž občané jsou povinni mít vízum při překročení vnějších hranic (tzv. černý seznam), i států, jejichž občané jsou od vízové povinnosti osvobozeni (tzv. bílý seznam).

³⁷ Srov. Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1.1.–31.12.2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 20.

Obdobný trend zaznamenáváme i v případě cizinců s povoleným trvalým a dlouhodobým pobytem na území České republiky.

Graf č. 2: Legální migrace – cizinci s povoleným trvalým a dlouhodobým pobytem na území České republiky

Zdroj: Policie ČR Služba cizinecké policie

Z hlediska správního členění České republiky bylo ke dni 31. 12. 2009 nejvíce cizinců s povoleným pobytem registrováno na území hlavního města Prahy (148 398 osob; tj. 34,2 %), přičemž tento počet představuje třetinu všech cizinců s povoleným pobytem na území České republiky.

V pořadí krajů pak následoval Středočeský kraj (58 544 osob; tj. 13,5 %), Jihomoravský kraj (37 050 osob; tj. 8,6 %) a Ústecký kraj (32 086 osob; tj. 7,4 %). Nejméně cizinců s povoleným pobytem na území České republiky je hlášeno ve Zlínském kraji (8 147 osob; tj. 1,9 %), kraji Vysočina (8 589 osob; tj. 2,0 %) a v kraji Olomouckém (9 455 osob; tj. 2, %).

V Ústeckém kraji došlo ze všech správních celků oproti stavu k 31. prosinci 2008 k největšímu poklesu počtu cizinců s povoleným pobytem na území České republiky (tedy -3 439, tj. -9,7 %). Početní nárůst byl zaznamenán pouze ve dvou krajích, a to v Praze (+6 313 osob, tj. +4,4 %) a v Jihomoravském kraji (+1 320 osob, tj. +3,7 %).³⁸

³⁸ Podrobně potom viz Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 20–23.

Tabulka č. 1: Legální migrace – cizinci s povoleným pobytem na území České republiky dle teritoria jednotlivých krajů (porovnání k 31. 12. 2008/2009)

Stav roku	K 31.12.2008	tj. %	K 31.12.2009	tj. %	Změna oproti předchozímu období	
					v [%]	absolutní číslo
Cizinci s povoleným pobytem v ČR	438 301	100,0	433 305	100,0	-1,1	-4 996
z toho v teritoriu kraje ČR						
Praha	142 085	32,4	148 398	34,2	4,4	6 313
Středočeský	60 164	13,7	58 544	13,5	-2,7	-1 620
Jihomoravský	35 730	8,2	37 050	8,6	3,7	1 320
Ústecký	35 525	8,1	32 086	7,4	-9,7	-3 439
Plzeňský	27 656	6,3	27 580	6,4	-0,3	-76
Moravskoslezský	25 531	5,8	23 714	5,5	-7,1	-1 817
Karlovarský	20 236	4,6	19 647	4,5	-3,3	-679
Liberecký	17 404	4,0	17 359	4,0	-0,3	-45
Jihočeský	16 573	3,8	15 429	3,6	-6,9	-1 144
Královéhradecký	16 600	3,8	15 326	3,5	-7,7	-1 274
Pardubický	12 592	2,9	11 981	2,8	-4,9	-611
Olomoucký	9 917	2,3	9 455	2,2	-4,7	-462
Vysočina	9 780	2,2	8 589	2,0	-12,2	-1 191
Zlínský	8 418	1,9	8 147	1,9	-3,2	-271

Zdroj: Policie ČR Služba cizinecké policie

Největší skupiny cizinců s povoleným pobytem na území České republiky (dle údajů z konce roku 2008) představují státní příslušníci Ukrajiny (131 965 osob), Slovenska (76 034 osob), Vietnamu (60 258 osob), Ruska (27 176 osob) a Polska (21 710 osob). Koncem uvedeného roku tvořili tak přibližně 73 % z celkového počtu cizinců s povoleným pobytem v České republice.

U státních příslušníků Ukrajiny, nejpočetnější skupiny cizinců s povoleným pobytem na území České republiky, převládá forma dlouhodobého pobytu (69,2 % z celkového počtu státních příslušníků Ukrajiny s povoleným pobytem). Naproti tomu u státních příslušníků Vietnamu převažuje forma trvalého pobytu (57,7 % z celkového počtu státních příslušníků Vietnamu s povoleným pobytem).³⁹

Pokud u cizinců s povoleným pobytem na území České republiky sledujeme jejich rozložení v jednotlivých krajích, zjistíme, že občané Ukrajiny jsou nejvíce koncentrováni v hlavním městě Praze (38,1 % z celkového počtu občanů Ukrajiny s povoleným pobytem), ve Středočeském (15,4 %) a v Jihomoravském kraji (9,8 %). U občanů Vietnamu je patrné vyrovnanější rozložení v krajích. Nejčastěji jsou evidováni v Praze (17,5 %), v Ústeckém (14,7 %) a v Karlovarském kraji (13,7 %).⁴⁰ Občanů Mongolska je pak nejvíce v Jihomoravském kraji (18,2 %), následuje Praha

³⁹ Srov. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 42–43.

⁴⁰ Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 24.

(11,1 %) a Středočeský kraj (10,6 %). Nejvíce státních příslušníků Polska je v Moravskoslezském (30,7 %) a SRN v Ústeckém kraji (30,6 %).⁴¹

Legální migrace přináší i jistá bezpečnostní rizika, neboť se v některých případech může snadno propojit s nelegální migrací. V posledních letech je dokonce značně obtížné rozlišovat migraci na legální a nelegální. Zejména pak v souvislosti s využíváním mnoha způsobů, jak pobyt na území České republiky učinit legálním (např. vstupem do azylové procedury, výkonem zaměstnání, skutečným nebo předstíraným podnikáním, studiem, účelovým vytvářením rodinných vazeb s občany cílových zemí).

Zneužívání forem legálního vstupu na území České republiky, po kterém následuje nelegální pobyt na našem území nebo snaha o legalizaci pobytu či pokus o nelegální překročení hranic, je ovšem běžnou formou nelegální migrace.

2.2 Nelegální migrace přes státní hranice a ve vnitrozemí České republiky

Dne 6. prosince 2007 byl završen proces přístupu České republiky do Schengenského bezpečnostního prostoru, který byl příslušným dokumentem⁴² stanoven na 21. prosince 2007. Od uvedeného data došlo ke zrušení ochrany pozemních státních hranic České republiky ve smyslu zákona č. 216/2002 Sb. Od 30 března 2008 došlo k aplikaci uvedeného přístupu i na vzdušné hranice našeho státu.

Bezpečnostní rizika, která nelegální migrace přináší, musela tedy Česká republika po vstupu do Schengenského prostoru eliminovat v nových podmínkách, novými formami a metodami práce policejních orgánů, které umožňují co nejefektivnější reakci na příslušná opatření Rady EU k nelegální migraci.

Zásadním strategickým dokumentem této transformace je Národní plán řízení ochrany státních hranic České republiky. Uvedený dokument obsahuje Integrovaný model zabezpečení hranic, který je nesporně důležitým nástrojem k zajištění nejen vnitřní bezpečnosti, ale zejména ochrany proti nelegálnímu přistěhovalectví.

Zmíněný model nově zavádí soubor komplementárních opatření, v jejichž rámci se rozlišují čtyři pásma, na kterých participuje i Služba cizinecké policie. Prvním pásmem je činnost ve třetích zemích (např. vysílání policistů Služby cizinecké policie na

⁴¹ Srov. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 43.

⁴² Rozhodnutí Rady ES 2007/801/ES ze dne 6. prosince 2007.

zastupitelské úřady České republiky v zahraničí). Druhé pásmo zahrnuje mezinárodní spolupráci (ať již multilaterální, bilaterální či místní) související s ochranou hranic. Třetím pásmem se rozumí opatření na vnějších hranicích (tedy na mezinárodních letištích provozujících tzv. neschengenské lety). Čtvrtým pásmem jsou pak aktivity realizované na území států Schengenu či mezi těmito státy (zaměřené proti nelegální migraci a přeshraniční kriminalitě).⁴³

V souvislosti se vstupem České republiky do Schengenského prostoru bylo tedy nutné radikálně změnit pojetí problematiky nelegální migrace na našem území. Od roku 2008 jsou pak sledovány především dvě základní kategorie nelegální migrace:

- 1) **Nelegální překročení vnější schengenské hranice** České republiky (v této kategorii mohou být zahrnuti jak cizinci, tak i občané ČR).
- 2) **Nelegální pobyt na území** České republiky (v této kategorii jsou evidováni cizinci).

Kategorie nelegální pobyt je rozdělena na dvě podkategorie, které jsou odlišeny důvodem nelegálního pobytu na území České republiky:

- a) **Nelegální pobyt – vnitrozemí** (např. případy nelegální výdělečné činnosti), v této podkategorii jsou vykazováni cizinci zjištěni na území České republiky, včetně tranzitního prostoru na letištích;
- b) **Nelegální pobyt – vnitřní schengenské hranice** (případy nelegálního pobytu, které mají přímou souvislost s překročením vnitřní schengenské hranice).⁴⁴

Systém opatření související s bojem proti nelegální migraci je sice rozprostřen po celém území České republiky, přičemž intenzivnější je pochopitelně v příhraničních regionech, ale svým rozsahem zdaleka nedosahuje někdejší úrovně kontrolní činnosti na hraničních přechodech ani ji nenahrazuje. Tato činnost je realizována inspektoráty cizinecké policie a odbory specializovaných činností, které jsou základními výkonnými organizačními články Služby cizinecké policie.

Jedním z hlavních opatření k potírání nelegální migrace je pak především intenzivnější provádění pobytových kontrol, a to jak samostatně organizovaných policií, tak ve spolupráci s orgány státní správy a samosprávy. Nelze opomenout ani provádění kontrolních akcí s využitím většího počtu policejních sil a prostředků na předem

⁴³ Podrobně viz např. Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 4–5.

⁴⁴ Srov. např. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 3 a 67.

stanoveném teritoriu s vytvořením kontrolní clony s výrazným využitím mobilních hlídek (tzv. závojové či schengenské pátrání).

Vstupem České republiky do Schengenského prostoru (21. prosince 2007) se tedy značně změnil podmínky pro nelegální migraci. Z toho důvodu nelze pak mechanicky srovnávat příslušné statistiky nelegální migrace z let 2008 a 2009 s roky předešlými.

Podle hlášení základních útvarů Služby cizinecké policie bylo při nelegální migraci na území České republiky v roce 2008 odhaleno celkem 3 829 osob. Z tohoto počtu bylo 168 osob (4,4 %) zjištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici České republiky a 3 661 (95,6 %) při nelegálním pobytu.⁴⁵

Z celého počtu 3 661 osob zadržených za nelegální pobyt bylo zajištěno 3 267 osob (89,3 %) při nelegálním pobytu ve vnitrozemí a 394 osob (10,7 %) při nelegální migraci přes vnitřní schengenskou hranici. Z dostupných údajů týkajících se nelegální migrace přes vnější schengenskou vzdušnou hranici vyplývá, že nejvíce osob bylo zadrženo při nelegálním vstupu na území naší republiky. Do této kategorie zahrnujeme 130 osob, tedy 77,4 % z celého počtu 168 osob zjištěných v průběhu roku 2008 při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici.⁴⁶

Nejvíce osob při nelegálním pobytu bylo zjištěno v Praze (1 382 osob, tj. 37,7 % z celkového počtu osob zjištěných při nelegálním pobytu), následovala Ostrava (456 osob, tj. 12,5 %) a Brno 454 osob, tj. 12,4 %).⁴⁷

Z hlediska státní příslušnosti byli i v roce 2008 nejpočetnější skupinou zjištěnou při nelegální migraci státní příslušníci Ukrajiny (1 557 osob, tj. 40,7 %), Vietnamu (321 osob, tj. 8,4 %), Mongolska (269 osob, tj. 7 %), Slovenska (232 osob, tj. 6,1 %), Ruska (194 osob, tj. 5,1 %), Moldavska (127 osob, tj. 3,3 %), Arménie (98 osob, tj. 2,6 %), Gruzie (97 osob, tj. 2,5 %), Běloruska (83 osob, tj. 2,2 %) a Číny (82 osob, tj. 2,1 %).⁴⁸

V období od 1.–31. prosince 2009 bylo při nelegální migraci na území České republiky zjištěno celkem 4 457 osob (tedy ve srovnání s rokem 2008 o 628 osob více, tj. +16,4 %). Z uvedeného počtu bylo 4 267 osob (95,7 %) odhaleno při nelegálním

⁴⁵ Srov. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 3 a 68.

⁴⁶ Podrobně viz Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 68.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Srov. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 69.

pobytu a 190 osob (4,3 %) zjištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici České republiky.⁴⁹

Jelikož vnější schengenskou hranici tvoří pouze vzdušná hranice, jsou osoby při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici vykazovány pouze u Ředitelství Služby cizinecké policie, kam bylo organizačně začleněno 5 mezinárodních letišť. Tradičně však nejvíce osob zjištěných při nelegální migraci vykazuje Praha, což se potvrdilo i v roce 2009 (1 641 osob, tj. 36,8 %), kdy došlo také k nejvyššímu meziročnímu nárůstu (+259 osob, tj. 18,7 %). Na druhém místě je právě Ředitelství Služby cizinecké policie s počtem 876 osob (19,7 %), u kterého je také vykázán meziroční nárůst (+259 osob, tj. 18,7 %). V tomto případě byl uvedený nárůst zapříčiněn vyšším počtem osob, které přicestovaly přes letiště Praha-Ruzyně ze států Schengenu a následně při odletu mimo tyto státy bylo při jejich kontrole zjištěno překročení povolené délky pobytu.

Po Praze a pěti mezinárodních letištích vykazují nejvíce osob zjištěných při nelegální migraci Brno (575 osob, tj. 12,9 %), Ostrava (464 osob, tj. 10,4 %), Ústí nad Labem (327 osob, tj. 7,3 %), Plzeň (304 osob, tj. 6,8 %), Hradec Králové (165 osob, tj. 3,7 %) a České Budějovice (105 osob, tj. 2,4 %).⁵⁰

Z hlediska státní příslušnosti byli v roce 2009 nejpočetnější skupinou při nelegální migraci občané Ukrajiny (1 522 osob, tj. 34,1 %), Vietnamu (402 osob, tj. 9 %), Ruska (377 osob, tj. 8,5 %), Mongolska (256 osob, tj. 5,7 %) a Slovenska (224 osob, tj. 5 %). Následují občané Gruzie (166 osob, tj. 3,7 %), Moldavska (145 osob, tj. 3,3 %), Číny (98 osob, tj. 2,2 %), Uzbekistánu (88 osob, tj. 2 %) a konečně Nigérie (82 osob, tj. 1,8 %).⁵¹

Nelegálně pobývajících cizinci jsou ve vnitrozemí České republiky zjišťováni při běžné kontrolní činnosti, při cílených pobytových kontrolách a bezpečnostních akcích, ale mnozí z nich se na příslušné útvary dostávají dokonce sami. Provádění kontrolních akcí má jak represivní, tak i preventivní charakter.

Po vstupu České republiky do Schengenského prostoru nedochází ovšem tak často k přímému záchytu převáděných osob a jejich převaděčů jako před rokem 2008. Nyní se problematika tzv. převaděčství spíše přesouvá k napomáhání k nelegálnímu pobytu na

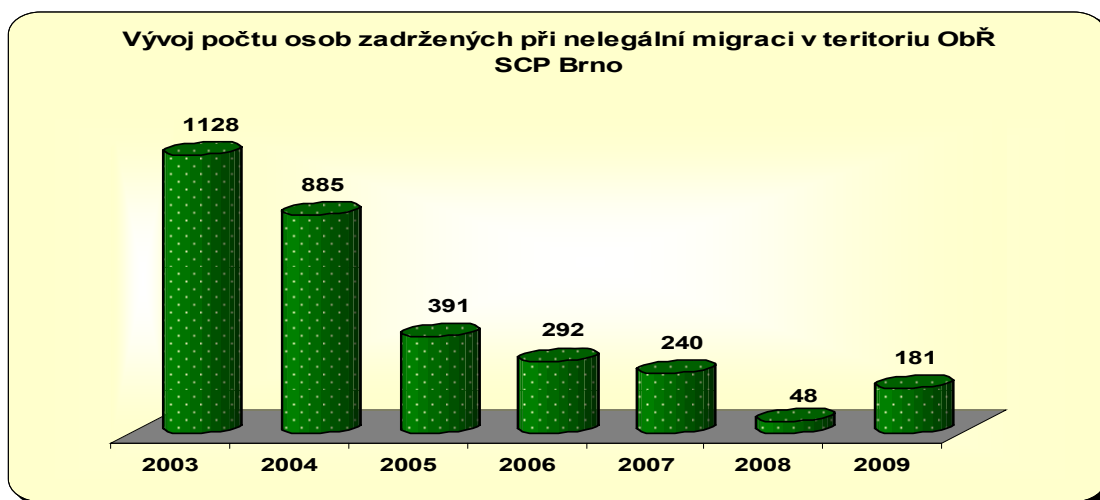
⁴⁹ Podrobně potom viz Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 26.

⁵⁰ Srov. Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 26.

⁵¹ Tamtéž.

území České republiky (formou účelového sňatku, obstarávání padělků různých potvrzení nutných k pobytu atd.), ovšem nadále jsou odhalovány i případy napomáhání k nelegální cestě migrantů do západoevropských zemí. Např. v teritoriu oblastního ředitelství Služby cizinecké policie Ostrava a Brno (tedy úseky státních hranic s Polskem, respektive s Rakouskem) dochází k případům organizování nedovoleného překročení státní hranice zejména pro občany Ruska pocházející z čečenské oblasti, kterým je zajišťováno nedovolené překročení z Polska přes Českou republiku do Rakouska. Logicky se pak rozvíjí policejní spolupráce České republiky se sousedními zeměmi, zejména s Německem, Rakouskem a Slovenskem. Příkladem zde může být česko-rakouské komunikační centrum na hraničním přechodu Mikulov – Drasenhofen.

Graf č. 3: Počet osob zadržených při nelegální migraci v působnosti oblastního ředitelství Brno Služby cizinecké policie

Zdroj: Oblastní ředitelství Služby cizinecké policie Brno

Zásadním nástrojem k potírání nelegální migrace je provádění readmisních dohod. Od 11. května 2009 začala totiž Služba cizinecké policie uplatňovat readmisní dohody uzavřené Evropskou unií s Albánskou republikou, Republikou Srbsko, Bosnou a Hercegovinou. Od 11. června 2009 byla dohoda uzavřena Evropskou unií s Ukrajinou. Dle této dohody bylo na Ukrajinu vráceno 164 občanů Ukrajiny. Dále pak bylo z České republiky readmitováno do Vietnamu 106 občanů Vietnamu, do Moldavska 46 občanů Moldávie a do Ruska 24 občanů Ruska.

Zmírnění dopadů nelegální migrace je českou vládou řazeno mezi nejdůležitější strategické zájmy České republiky. Boj proti nelegální migraci je pak pokládán za jednu z priorit bezpečnostní politiky našeho státu, neboť nelegální migrace a jevy s ní související jsou jak v národním, tak i v mezinárodním měřítku právem pokládány za

mimořádně závažná bezpečnostní rizika. Lze tedy naprosto jasně říci, že kontroly zahraničních osob a jejich případné sankcionování za porušení právních předpisů České republiky mají své opodstatnění. Jejich cílem není pouze represe, ale mají i preventivní charakter, tj. vedou ke zlepšení povědomí cizinců o právech a povinnostech a tím i dodržování právních předpisů České republiky.

2.3 Porušování zákonů a trestná činnost nelegálních migrantů

Vstupem České republiky do Evropské unie a následně i do Schengenského prostoru a s ním spojeným zrušením provádění systematických kontrol na hraničních přechodech ztratila Policie České republiky jeden z hlavních nástrojů kontroly a informačních zdrojů ve vztahu k pobytu a identifikaci osob překračující státní hranice. Z operativních poznatků specializovaných složek Policie České republiky vyplývá, že činnost struktur organizovaného zločinu s otevřením hranic sice příliš nevzrostla, stala se ovšem více latentní a konspirativní.

Jisté zvýšení aktivit organizovaného zločinu souvisí však nejen s neexistencí kontrol na vnitřních hranicích, ale i s volným pohybem zboží a kapitálu. Organizovaný zločin se tak postupně stává závažným bezpečnostním rizikem pro celou Českou republiku, a to zejména proto, že díky svému značnému finančnímu potenciálu se mu celkem úspěšně daří proniknout i do státních struktur. Využívá prakticky všech forem trestné činnosti, a to v různých kombinacích, přičemž dokáže v plné míře zlegalizovat výnosy z veškeré trestné činnosti.

Cizí státní příslušníci jsou většinou zapojeni do případů, kde se jedná o trestnou činnost spojenou s daňovými úniky. Trestná činnost těchto cizinců spadá tedy do oblasti daňové kriminality a souvisejících trestných činů (zkrácení daně, poplatku a povinné platby, porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, padělání a pozměňování nálepek k označení zboží, porušování předpisů o nálepkách k označení zboží a porušování práv k ochranné známce). Nadále také dochází k vzájemnému prolínání trestné činnosti spojené s nelegální migrací, výrobou a distribucí omamných látek a obchodováním s lidmi. Cizinci ovšem zůstávají jako podezřelí z trestné činnosti často v pozadí a nechají za sebe na území České republiky jednat naše občany.

Dle dostupných informací se aktivita cizích státních příslušníků výrazněji přesouvá i do oblasti nelegální výroby či dovozu tabákových výrobků. Na území České republiky

se tyto výrobky dostávají bez zaplacení spotřební daně a jsou pak opatřovány falešnými kolky, případně jsou označeny kolky jiných států, nebo jsou dokonce prodávány bez kolků. Trestná činnost nelegální výroby a distribuce tabákových výrobků je páchána zejména v lokalitách Karlovarského, Ústeckého, Středočeského a Jihomoravského kraje.

Ve stále větší míře se projevuje i národnostní pestrost pachatelů trestných činů, a to jak původem z východní a jihovýchodní Evropy nebo Asie, tak i z tradičních členských států Evropské unie. Nelze např. přehlédnout výraznější přepravu drog ze sousedních členských zemí Evropské unie do České republiky a naopak. Týká se to především drogových kurýrů a tzv. drogových turistů.

Jedním z nástrojů potírání nelegální migrace a s ní související trestné činnosti je intenzivnější provádění kontrol dodržování pobytového režimu cizinců ve vnitrozemí a v příhraničí. Jde především o pravidelné kontroly ve vytypovaných objektech s případnou možností zvýšeného výskytu kriminálního jednání cizinců (komunikace ke státním hranicím, vlaková a autobusová nádraží, tržnice, parkoviště u čerpacích stanic pohonných hmot a dálniční odpočívadla, ubytovací zařízení, obchodní a nákupní centra, noční kluby apod.).

V roce 2009 provedla Služba cizinecké policie v České republice přibližně 261 000 pobytových kontrol,⁵² a to jak samostatně, tak ve spolupráci s ostatními orgány státní správy. Jde např. o spolupráci jihomoravských Inspektorátů cizinecké policie s Celní správou, kdy je kladen důraz na nákladní automobily zapečetěné plombou přijíždějící do České republiky z území Slovenska. Osvědčuje se i spolupráce Inspektorátů cizinecké policie s Českou obchodní inspekcí při kontrolách zaměřujících se na výrobu a prodej napodobenin značkového zboží na tržnicích.

Kromě cílených a pravidelných kontrol jsou prováděny i namátkové kontroly silničních dopravních prostředků a vytypovaných vlaků. Především pak v blízkosti státních hranic. I zde je ovšem záměr naprosto jasný: předcházet a zamezit trestné činnosti související s nelegální migrací. Realizace těchto akcí vychází z aktuálního vyhodnocení situace v příslušné lokalitě a opírá se i o zhodnocení případných bezpečnostních rizik. Uvedené akce Inspektorátů cizinecké policie jsou rovněž prováděny v součinnosti s dalšími orgány státní správy. A to nejen s Celní správou, ale i ve spolupráci se Službou dopravní policie. Např. při kontrolách na silničních

⁵² Srov. Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 44.

komunikacích v Plzeňském kraji byly v roce 2009 zaznamenány případy převozu specifických hnojiv nezbytných pro úspěšné pěstování marihuany. Při kontrolách vozidel vietnamských státních příslušníků (v těchto případech převážně s legálním pobytem) jsou stále častěji odhalovány různé druhy zbraní, z čehož lze usuzovat, že i jistá část vietnamské komunity se začíná radikalizovat.

Trestná činnost cizích státních příslušníků je soustředěna zejména do příhraničních okresů u státních hranic mezi Českou republikou a Německem, dále pak do okresů při hranicích České republiky, Polské republiky a Slovenska, na území jižní Moravy do příhraničních okresů se Slovenskem a konečně i do vnitrozemských okresů, kde je velká koncentrace obyvatel.

Z celkového počtu 8 572 trestně stíhaných cizinců jich bylo v příhraničních regionech stíháno 2 869 (33,3 %). Právě v příhraničí byli mezi nejčastěji stíhanými státní příslušníci Slovenska (1 227 osob), Vietnamu (456 osob), Ukrajiny (325 osob), Polska (257 osob) a Německa (118 osob). Zastoupení ostatních cizinců nedosahovalo sta osob.⁵³

Mezi dlouhodobě nejvíce zatížené území z hlediska trestné činnosti cizinců patří hlavní město Praha. Trestně stíháno zde bylo 2 220 cizinců, což je více než čtvrtina z celkového počtu trestně stíhaných cizinců na území České republiky v roce 2008. Následuje kraj Jihomoravský (1 412 trestně stíhaných cizinců, tj. 16,5 %) a kraj Středočeský (1 119 trestně stíhaných cizinců, tj. 13,1 %).⁵⁴

V oblasti nelegální migrace v uplynulé době přetrvával problém tlaku migrantů na státní hranici se Slovenskem. Z poznatků Oblastního ředitelství Služby cizinecké policie Brno pak vyplývá, že největší tlak na státní hranici se Slovenskou republikou byl především v katastru obcí Lanžhot, Břeclav, Sudoměřice a Hodonín. Z hlediska státní příslušnosti šlo pak nejčastěji o běžence z Číny, Ruska (Čečenska), Indie, Moldavska a Gruzie.

Nelegální migranti zde využívali pro nedovolené překročení státní hranice především dolní tok řeky Moravy, který překonávali broděním, za použití loděk, přechodem přes dálniční těleso, železniční most v úseku Lanžhota a Hodonína nebo také přes plynové potrubí. Další oblastí využívanou v minulosti pro nedovolené

⁵³ Jde o údaje z roku 2008. Srov. Např. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 110.

⁵⁴ Tamtéž, s. 110–111.

překročení uvedené státní hranice byl zalesněný a kopcovitý terén Bílých Karpat. Zejména pak v úseku Starý Hrozenkov a Březová.

Největší skupinou, odhalenou za využití mobilního rentgenu již v roce 2006, byla jednadvacetičlenná skupina občanů Číny, kteří se pokusili do České republiky přicestovat na ložné ploše nákladního vozidla přes dálniční hraniční přechod Břeclav D2 – Brodské.

Specifickou skupinu nelegálních migrantů tvořili cizinci, kteří byli umístěni na Slovensku v Záchytném utečeneckém táboře v Adamově-Gbelích nebo v Pobytovém utečeneckém táboře v Gabčíkovu. Do této skupiny patřili i žadatelé o mezinárodní ochranu v Polsku, kteří také v současné době opakovaně překračují státní hranice do České republiky a často působí i jako převaděči jiných nelegálních migrantů.

Časté případy nedovoleného překračování státní hranice jsou tak jako i v předešlých letech zaznamenány na státní hranici s Rakouskem, kde se jedná především o následující lokality: Mikulov, Břeclav, Hatě a Hnanice. Pachateli zde byli v mnoha případech řidiči osobních vozidel jak maďarské a polské národnosti, tak i samotní žadatelé o mezinárodní ochranu v Polsku nebo Rakousku (především státní příslušníci Ruska (Čečenci) a Gruzie). Typickým způsobem nelegální migrace je také nedovolené překročení státní hranice za využití padělaných, pozměněných nebo cizích cestovních dokladů. Jde nepochybně o vážné bezpečnostní riziko, jehož odhalování je však stále obtížnější, neboť kvalita padělků a neoprávněných zásahů do cestovních dokladů neustále roste, čímž se zvyšují i nároky kladené na policisty, na jejich odbornou připravenost, zkušenosti či intuici.

I v roce 2009 většina migrantů (125 osob, tj. 65,8–%)⁵⁵ použila při nelegálním překročení vnější schengenské hranice neregulární cestovní doklad (dalších 32 osob mělo platný cestovní doklad, ale legálnost pobytu prokázaly neregulárními povoleními k pobytu).

Nejvíce osob s neregulárním cestovním dokladem bylo zadrženo při vstupu na území České republiky (83 osob, tj. 66,4 %), přičemž nejčastěji šlo o občany Ukrajiny (18 osob), Vietnamu (13 osob), Číny a Sýrie (po 11 osobách).⁵⁶

Používání cizích, pozměněných a padělaných cestovních dokladů patří tedy i v České republice k vážným bezpečnostním hrozbám a rizikům.

⁵⁵ Podrobně viz Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 33–35.

⁵⁶ Tamtéž.

Po Evropě a zřejmě i v dalších zemích světa cestují totiž stovky cizinců s falešným českým občanstvím. Zcela novou identitu, šitou na míru pro ně, několik let vyráběl jistý albánský podnikatel trvale žijící v Ostravě. Někteří z nich už pod novým, českým jménem stačili spáchat ve Španělsku a v Německu rozsáhlé milionové bankovní či internetové podvody nebo také obchodovat s lidmi a organizovat nelegální migraci. Ovšem do té doby, než případ odhalila policie. Ta uvedeného albánského podnikatele i s jeho komplici v únoru 2010 zadržela. Dotyčný byl schopný, jak vyplývá z informací Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, pro konkrétní zájemce vytvořit během jednoho měsíce celou sérii padělaných dokladů včetně cestovního pasu, občanského a řidičského průkazu či rodného listu.⁵⁷ Všechny padělky pak prodával cizincům do zahraničí. Za jeden kus inkasoval nejméně 1 000 eur (asi 25 000 Kč), odměna se ale často vyšplhala i na 2 000 liber (přibližně 56 000 Kč).⁵⁸

Uvedený Albánc, který patřil mezi bohatou smetánku ve své komunitě v Ostravě a měl za manželku Češku, dokázal vyrobit padělky dokladů se všemi bezpečnostními prvky a podpisy, takže i sami policisté přiznali, že s určením jejich pravosti měli vážné problémy. Kauza je o to závažnější, že kromě mimořádně kvalitních padělků zmíněný Albánc vyráběl pro cizince české občanské průkazy z pravých tiskopisů, které někdo odcizil v roce 2 000 z policejního auta v Ostravě. Tehdy zmizelo 2 000 kusů originálních blanketů (bianco dokladů).⁵⁹

V souvislosti s tímto pozoruhodným případem Španělská policie zadržela 12 lidí. Za mřížemi skončili i někteří cizinci v Německu, Rumunsku a Velké Británii, neboť šlo o kurýry či prostředníky, u kterých policie našla stovky padělků vyrobených ostravským Albáncem.

Uvedený případ padělání především českých, ale i slovenských, maďarských, polských či italských dokladů není v předložené bakalářské práci prezentován náhodou. Je totiž považován, za „nejrozsáhlejší a nejkvalitnější v novodobé historii české kriminalistiky.“⁶⁰

Neregulární cestovní doklady jsou v České republice používány zejména v souvislosti s ekonomickou migrací. Mohou se ovšem za ně pod falešnou identitou skrývat i osoby napojené na mezinárodní organizované zločinecké struktury či terorismus.

⁵⁷ Srov. Právo, 18. března 2010, s. 7.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Právo, 18. března 2010, s. 7.

⁶⁰ Tamtéž.

Jedním z vážných problémů v oblasti nelegální migrace je zneužívání institutu manželství k získání povolení k pobytu na území České republiky, tedy členského státu Evropské unie. Následně jsou pak prošetřovány případy určení otcovství a fiktivních sňatků, které zneužívají zejména státní příslušníci Vietnamu, Mongolska, Číny, Ukrajiny, Tunisu a Nigérie k následnému získání povolení k pobytu na území České republiky. Jde o případy, při kterých cizinci vyhledávají převážně ženy s dětmi ze sociálně slabých skupin českých občanů. Nejčastěji kontaktují ženy romské národnosti, které pak za úplatu ve výši 20 000 až 50 000 Kč nechají tyto cizince zapsat jako otce svých dětí, čímž jim vytvoří podmínky k žádosti o udělení pobytu na území České republiky. Byly zjištěny i případy, že ženy vietnamské národnosti nechaly v Polsku zapsat jako otce svých dětí muže polské národnosti a následně, jako osoby zmocněné, podaly za svoje děti žádost v České republice o udělení pobytu na území Česka. I ve věci fiktivních sňatků se jedná převážně o případy, kdy ženy ze slabších sociálních skupin si za úplatu vezmou muže cizince, který pak okamžitě žádá o povolení k pobytu. Provedeným šetřením bývá pak mnohdy zjištěno, že tyto osoby se před svatbou prakticky nikdy neviděly a ani po svatbě spolu většinou nikdy nežily.

V obou případech, účelového uzavření manželství i určení otcovství účelově prohlášeným souhlasem, tak cizinci činí z důvodu získání povolení k pobytu na území České republiky. Účinným nástrojem, jak zabránit takovému jednání, je ustanovení § 87e odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého je jednání v obou případech důvodem pro zamítnutí žádosti o vydání povolení k přechodnému pobytu.

Stále je také evidována taktika některých cizinců, kteří místo toho aby opustili Českou republiku ve stanovené lhůtě, zdržují se na jejím území nadále neoprávněně a nakonec se dostávají do přijímacího azylového střediska, kde žádají o mezinárodní ochranu. Lze tedy říci, že pokračuje trend, kdy si někteří cizinci snaží zlegalizovat svůj neoprávněný pobyt v České republice, a není rozhodující, zda cizí státní příslušník přicestoval nelegálně, či mu na území naší republiky skončila platnost víza, respektive délka jeho povoleného pobytu.

Pro některé cizince, kteří žádají o udělení mezinárodní ochrany, není ovšem Česká republika cílovou zemí. Když pak tito cizinci opustí nedovoleně území našeho státu a jsou policejními orgány sousedních či dalších států Evropské unie odhaleni v systému EURODAC, předají je podle ustanovení tzv. Dublinské konvence zpět do České republiky. Ta pak nese náklady na řízení o udělení mezinárodní ochrany uvedených

cizinců a vše, co s ním souvisí, tedy včetně nákladů na případná soudní řízení a zajištění vycestování těchto osob z území Evropské unie.

Jistě, od 1. ledna 2000 provádí útvary Služby cizinecké policie i tzv. správní vyhoštění, a to na základě ustanovení hlavy X a XI zákona č. 326/1999 Sb., v platném znění. „*Správním vyhoštěním se rozumí ukončení pobytu cizince na území*“, citujeme z příslušného dokumentu, „*keré je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze cizinci umožnit vstup na území.*“⁶¹ Doby, po kterou nelze umožnit cizímu státnímu příslušníkovi vstup na území, stanoví policie v rozhodnutí o správním vyhoštění cizince. V odůvodněných případech lze rozhodnutím dokonce stanovit i hraniční přechod pro vycestování z daného území.

Cizinci, kteří byli zajištěni útvarem Služby cizinecké policie v souvislosti s řízením o správním vyhoštění zejména pro neoprávněný pobyt na území České republiky, mohou být umístováni v zařízeních pro zajištění cizinců. V rámci Ministerstva vnitra byla tímto úkolem pověřena Správa uprchlických zařízení,⁶² která provozuje dvě zařízení tohoto typu, a to v Poštorné (Jihomoravský kraj) a Bělé pod Bezdězem (Středočeský kraj). V roce 2009 bylo v těchto zařízeních postupně umístěno 1 376 cizinců. Nejčastěji šlo o státní příslušníky Ukrajiny (416 osob, tj. 30,2 %), Vietnamu (276 osob, tj. 20,1 %), Ruska (148 osob, tj. 10,8 %) a Gruzie (123 osob, tj. 8,9 %).⁶³

Trest vyhoštění z území České republiky (přesněji řečeno soudní vyhoštění cizinců) se provádí na základě výkonu trestu vyhoštění, který ukládají soudy rozsudkem v trestním řízení. Trest vyhoštění může soud uložit podle trestního zákona jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu.

V roce 2009 uložily soudy v trestním řízení trest vyhoštění 1 464 cizincům. Nejčastěji se jednalo o státní příslušníky Ukrajiny (418 osob), Slovenska (365 osob), Vietnamu (130 osob).⁶⁴ Pokud je trest vyhoštění uložen současně s nepodmíněným trestem odnětí svobody, je trest vyhoštění vykonáván po částečném nebo úplném odpykání trestu odnětí svobody. Teprve pak nastupuje Služba cizinecké policie, která má za úkol vytvořit podmínky pro realizaci soudního vyhoštění.⁶⁵

⁶¹ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 83.

⁶² Na základě zákona č. 428/2005 Sb., kterým byl novelizován zákon o pobytu cizinců, bylo oprávnění ke zřizování a provozování zařízení pro zajištění cizinců převedeno z Policie ČR na Ministerstvo vnitra.

⁶³ Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 45.

⁶⁴ Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301, s. 49.

⁶⁵ Zajišťuje nejen cestovní doklady pro konkrétního cizince, ale i jízdenku či letenku na spoj do jeho domovského státu.

Každý takový úkon je ovšem stále více a více pracnější, zdlouhavější a celkově náročnější. Práci Služby cizinecké policie ztěžuje i ta skutečnost, že cizinci k vyřizování svých záležitostí na různých stupních organizační struktury cizinecké policie ve stále větší míře využívají služeb advokátů, odvolávají se proti rozhodnutím, podávají žaloby k soudu a kasační stížnosti. To vše pak neúměrně zatěžuje již tak značně přetížené útvary.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti České republiky bylo např. v průběhu roku 2008 pravomocně odsouzeno 75 751 osob. Z toho bylo „pouze“ 5 498 cizinců.⁶⁶ Jejich podíl na celkovém počtu osob odsouzených v České republice v průběhu roku 2008 představuje tedy 7,3 %.

Uvedenou fakticitu nelze ovšem nějak podceňovat. Je totiž naprosto jasné, že uvolňování obchodních bariér a volný pohyb osob mezi státy má již nyní svůj negativní odraz v internacionalizaci trestné činnosti. Lze také očekávat, že v nejbližší době tomu nebude jinak. To ovšem může znovu vyvolat polemiku o tom, zda je multikulturní prostředí v České republice společensky a politicky žádané, či nikoliv.

Zejména pak, když v této polemice půjde i o tak zásadní problém společenského života, jako je hospodářská krize a její dopady na tuzemské i zahraniční pracovní síly.

2.4 Dopady hospodářské krize na cizince a jejich řešení

Ke konci ledna 2010 evidovaly úřady práce v celé České republice celkem 562 409 „dosažitelných uchazečů o zaměstnání“, tedy o 34 681 více než v prosinci 2009.

Poslední dostupná čísla Ministerstva práce a sociálních věcí také uvádějí, že v únoru 2010 dosáhla evidovaná nezaměstnanost v celém Jihomoravském kraji 11,4 %, což představuje 70 421 nezaměstnaných. Pro těchto více než sedmdesát tisíc lidí nabízely úřady práce pouhých 925 volných pracovních míst.⁶⁷

V okrese Znojmo nezaměstnanost dosahuje 17,4 %, v okrese Hodonín 17 %, na Břeclavsku 13,3 % a v okrese Blansko 11,7 %. V samotném městě Brně je téměř 19 000

⁶⁶ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009, s. 112.

⁶⁷ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>, 28. 3. 2010.

nezaměstnaných.⁶⁸ Řeči o tom, že kdo chce pracovat, práci si najde, nejsou tedy příliš korektní vůči těm, kdo by pracovat chtěli a bohužel nemohou.

Tento stav nelze rovněž svádět jen na vnější ekonomickou krizi, případně na to, že kdosi vytuneloval podniky, banky a různé fondy ve Spojených státech amerických. Svérázná ekonomická politika českých vlád totiž tak dlouho ignorovala, co děje ve světové a evropské ekonomice, až to došlo do dnešních konců.

Pokles české ekonomiky začal přicházet už v roce 2007, tedy ještě před tím, než začala světová hospodářská krize. V únoru 2009 došlo k výraznějšímu růstu počtu lidí bez práce, nezaměstnanost se vyhoupla na 7,4 %. Nezaměstnanost vzrostla především v důsledku poklesu poptávky po českém zboží v zahraničí. Bude tedy záležet i na tom, jak se bude vyvíjet ekonomika eurozóny a především ekonomika sousedního Německa. Jde nepochybně o cyklický vývoj ekonomiky, jehož příčinou jsou zejména strukturální problémy české ekonomiky, a teprve ve chvíli, kdy nastane oživení na západních trzích, kam směřuje 30 % našeho exportu, lze očekávat postupné oživení i v našich podmínkách.

Je skutečností, že největšími zahraničními vlastníky v českých firmách jsou Nizozemci, Němci a Rakušané. Bezmála 57 % podíl na registrovaném kapitálu českých firem, který koncem roku 2009 přesáhl hranici dvou biliónů korun,⁶⁹ však stále ještě ovládají tuzemské subjekty. Nejaktivnějšími podnikateli v České republice jsou Rusové, Němci a Ukrajinci.

Vlastníci se sídlem v Nizozemsku mají v rukou více než 25 % (cca 230 miliard Kč) z celkové hodnoty registrovaného kapitálu v českých firmách. Následují vlastníci z Německa (12 %, tj. 110 miliard Kč) a Rakouska (10 %, tj. 89,5 miliardy Kč). V první desítce největších zahraničních vlastníků figurují Lucembursko (65 miliard Kč), Francie (51,7 miliard Kč), Kypr (39,4 miliard Kč), Švýcarsko (38,8 miliard Kč), Španělsko (35,7 miliard Kč), Velká Británie (31,2 miliard Kč) a konečně i Spojené státy americké (29,5 miliard Kč).⁷⁰

Podle Ministerstva vnitra žilo k 1. září 2009 v České republice 437 251 cizinců. Jejich podíl v populaci naší republiky činil 4,1 %.⁷¹ K 31. prosinci 2009 v České republice legálně pracovalo 230 709 zahraničních zaměstnanců, přitom na sklonku roku

⁶⁸ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>, 28. 3. 2010.

⁶⁹ Srov. Právo 17. března 2010, s. 19.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ <http://www.czso.cz/csu.nsf/informace/coby>, 7. ledna 2010

2008 bylo v Česku zaměstnáno 284 551 cizinců.⁷² Za rok 2009 přišlo tedy o práci v České republice 53 842 legálně zaměstnaných cizinců.

Nejvíce zahraničních pracovníků zaměstnaných v únoru 2010 na českém trhu práce pocházelo ze Slovenska (96 146 osob). Nejvíce pracovníků pocházejících ze zemí mimo Evropskou unii je z Ukrajiny (52 623 osob). Dalšími nejčastěji legálně zaměstnanými cizinci byli v únoru 2010 občané Moldavska (5 045 osob), Bulharska (4 543 osob), Mongolska (3 817 osob), Ruska (3 570 osob), Vietnamu (3 484 osob) a Rumunska (3 482 osob).⁷³

Cizinci, kteří žijí a pracují v České republice, v roce 2008 odeslali domů cca 380 miliónů eur (téměř 10 miliard korun)⁷⁴ Za rok 2009 a 2010 to bude, ale podstatně méně, protože počet zaměstnaných cizinců v důsledku hospodářské krize stále ještě klesá. Diskutabilnost odesílaných peněz, které byly vydělány v České republice, ale utraceny budou zcela jinde, spočívá v tom, že zboží, které se za ně zakoupí, zvýší výkonnost ekonomiky ve zcela jiných zemích.

Nadále také přetrvává obava, že na propuštění zahraničních pracovníků budou profitovat skupiny napojené na organizovaný zločin, které budou chtít těchto osob využít pro své nelegální aktivity. V oblasti nelegální práce a jiných forem vykořisťování jsou proto prověřovány poznatky a dokumentována případná podezření z páchaní trestné činnosti. Někteří cizí státní příslušníci jsou totiž nuceni vykonávat podřadnou práci, většinou fyzicky náročnou za minimální nebo dokonce žádný plat. Jejich pracovní doba je patnáct a více hodin denně, sedm dní v týdnu.

S ohledem na systém nastavený v České republice stává se nucená nelegální práce celospolečenským problémem. Osoby pachatelů těchto trestných činů se rekrutují především z domestikovaných cizinců daného etnika v České republice a ve spolupráci s občany Česka. Kontroly zahraničních osob a případné jejich sankcionování za porušení právních předpisů mají tedy své plné opodstatnění. I úřady práce mají být podle pokynů Ministerstva práce a sociálních věcí z února 2010 ještě mnohem přísnější. A to nejen při udělování, ale i při prodlužování pracovních povolení cizincům ze zemí

⁷² Uvedená čísla vyplývají ze statistik, které na svých internetových stránkách uveřejnilo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁷³ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁷⁴ Jde o údaje Evropského statistického úřadu (Eurostat).

mimo Evropskou unii. Tyto pokyny se mají realizovat s ohledem na stávající situaci na tuzemském trhu práce, kdy míra nezaměstnanosti dosáhla 9,9 %.

Podle příslušného zákona⁷⁵ firmy, které chtějí zaměstnat cizince, musejí nejdříve prokázat, že na stejné místo nemohou sehnat nikoho z České republiky či ze zemí Evropské unie. Prodlužovat povolení k zaměstnání by se tak měla pouze těm cizincům, jejichž pracovní místa jsou jen těžko obsaditelná občany naší republiky nebo jiných zemí Evropské unie. Prioritou ovšem je, aby se do pracovního procesu zařadilo co nejvíce nezaměstnaných občanů České republiky.

Opatření Ministerstva práce a sociálních věcí se ale vyhnou cizincům ze třetích zemí, kteří v České republice pracují na živnostenský list. A tak právě změnou účelu pobytu z pracovního na podnikatelský si zajistí mnozí z nich tolik potřebný „oprávněný pobyt“, přičemž řada cizinců již v roce 2009 řešila ztrátu původního zaměstnání.

Nezanedbatelná část cizinců si tedy začala měnit vízum za účelem zaměstnání na vízum za účelem podnikání. Důvodem je, že pracovní vízum je často vázáno na jednu konkrétní pozici, což je v období, kdy je práce velmi nejistá, značně riskantní. Oni totiž mají (jde převážně o státní příslušníky Vietnamu) skutečný zájem neupadnout do ilegality. Dá se tedy očekávat, že někteří cizinci, pro které není řešením návrat domů, budou usilovat o změnu účelu pobytu ze zaměstnání na pobyt za účelem podnikání i v roce 2010. Změní se pak pravděpodobně v podnikatele s možností pracovat jako společníci obchodních společností, což přitahuje především Vietnamce, nebo v „družstevníky“, což zajímá zejména Ukrajince.

Cizinci, kterým byl ukončen pracovní poměr, tedy využívali a využívají možnosti změny účelu pobytu na našem území. Nejčastěji se jednalo či jedná o změnu účelu pobytu ze zaměstnání na podnikání.

V roce 2009 zahájilo podnikatelskou činnost v České republice 10 595 cizinců, což je o 2 222 osob více než v roce 2008. Celkem jich podniká 87 753.⁷⁶ V letech 2008–2009 tak přibylo 18 968 podnikajících cizinců, což je proti konci roku 2007, kdy jich v České republice podnikalo 68 785, přibližně o 27,5 % více.⁷⁷

Také zde se ovšem objevil problém, neboť na základě dostupných opatření nelze účinně provádět dokazování o existenci podnikání u cizích státních příslušníků. Tito

⁷⁵ Řadu změn v oblasti zaměstnávání cizinců a zprostředkování zaměstnání pro cizince v České republice přinesl již přijatý zákon č. 382/2008 Sb., kterým se změnil zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁷⁶ Právo 18. Března 2010, s. 9.

⁷⁷ Tamtéž.

cizinci nejsou totiž žádným účinným legislativním opatřením podrobováni kontrole, zda si svou podnikatelskou činností za předchozí období oprávněně vydělali prostředky k pobytu na území České republiky, což je obvyklé v ostatních členských státech Evropské unie.

V návaznosti na uvedené skutečnosti docházelo i ke zvýšené aktivitě Služby cizinecké policie. Zejména pak na úseku pobytových kontrol s cílem předcházet protiprávnímu jednání cizinců v souvislosti s dopady hospodářské krize na jejich zaměstnanost a možnými hrozbami na bezpečnostní situaci v okresech s vysokou mírou podílu cizinců na zaměstnanosti. V případě Jihomoravského kraje, který v únoru 2010 zaměstnával 25 379 státních příslušníků z tzv. třetích zemí, šlo především o okresy Brno-město (18 597 osob), Brno-venkov (2 057 osob), Břeclav (1 786 osob), Hodonín (1 141 osob) a pozornosti příslušných orgánů neušel ani okres Znojmo (462 osob).⁷⁸

Již na konci roku 2008 předložilo Ministerstvo vnitra vládě České republiky materiál, jehož součástí byl i „Projekt pomoci cizincům, kteří se v důsledku krize ocitli bez finančních prostředků a možností pracovního uplatnění.“ V rámci uvedeného projektu byl cizincům nabízen i Program dobrovolných návratů, a to především jako preventivní opatření před možným propadem do ilegality a následným nuceným vyhoštěním. Hlavním cílem tohoto projektu bylo zajištění návratu cizinců, kteří o návrat projeví zájem a nejsou schopni náklady s tím spojené hradit z vlastních prostředků. Tímto rozhodnutím se ovšem nezbavovali možnosti i v budoucnu do Česka opět přicestovat. Program dobrovolných návratů legálně pobývajících cizinců měl dvě realizační fáze: první trvala od 16. února do 24. července 2009, druhá od 27. července do 15. prosince téhož roku. V první fázi dostali migranti vedle bezplatné letenky zpět do země svého původu i příspěvek 500 eur (cca 13 100 Kč), ve druhé fázi 300 eur (cca 7 880 Kč).

V první fázi vycestovalo 1 871 cizinců, ve druhé už pouze 218, což v součtu činí 2 089 cizinců.⁷⁹ Ministerstvo vnitra navíc ještě od září 2009 umožnilo bezplatný návrat (zaplacená byla ovšem pouze letenka) i cizincům pobývajícím v České republice nelegálně. Této možnosti využilo 169 osob.⁸⁰

⁷⁸ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, http://portal.mpsv.cz/sz/stat/zam_ciz_stat_prisl/. Ověřeno 20. 3. 2010

⁷⁹ Údaj z počátku roku 2010. OAMP MV ČR (odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR).

⁸⁰ Tamtéž.

Program dobrovolných návratů, které financovala Česká republika, využilo tedy pouze 2 258 cizinců. O zaměstnání v Česku, jak již bylo uvedeno, však přišlo v průběhu roku 2009 celkem 53 842 cizinců.

Mezi těmi, kdo se do návratů přihlásil, byla více než polovina státních příslušníků Mongolska. Z České republiky odletělo také kolem tří set Uzbeků, ale jen velmi málo Vietnamců. Z dostupných pramenů vyplývá, že zejména relativně malá výše dluhů v zemi jejich původu byla jedním z hlavních důvodů, proč občané Mongolska využívali dobrovolných návratů v mnohem větší míře než např. Vietnamci, jejichž dluhy jsou několikanásobně vyšší. V Mongolsku práci zprostředkovávají převážně jednotlivci, kteří si za vyřízení odjezdu nechávají zaplatit v přepočtu asi 8 000 až 60 000 Kč. Ovšem Vietnamci musí při odjezdu za prací do České republiky zaplatit zprostředkovatelským agentům přibližně 130 000 až 200 000 Kč. Příspěvek 500 nebo 300 eur tak mohl migrantům z Mongolska více či méně pomoci dluh splatit. Vietnamcům ovšem tato částka na pokrytí dluhů zdaleka nestačila.⁸¹

Případ Česka není výjimečný, obdobnou situaci zažívá i většina ostatních zemí Evropské unie. Podle průzkumů agentury CVVM si pak 72 %⁸² dotázaných občanů České republiky myslí, že zaměstnání cizinců či jejich přežívání v Česku bez legální práce zvyšuje nejen nezaměstnanost v naší zemi, ale přináší i celou řadu dalších problémů. Proto je nutné znovu upozornit, že cizinci obsazují především ta místa, o která nemají čeští občané dlouhodobě zájem.

Kritici dané problematiky ovšem připomínají, že např. v roce 2008 bylo v Česku více zaměstnaných cizinců než celkově lidí bez práce, což prý „není dobrou cestou do budoucnosti.“⁸³

Uvolňování obchodních bariér a volný pohyb osob mezi jednotlivými státy má už nyní a bude mít nepochybně i v budoucnu svůj specifický odraz v mnoha oblastech našeho života. A právě tato skutečnost by měla vyvolat patřičnou reakci především těch, kteří v dané věci rozhodují.

⁸¹ Do složité situace se ovšem dostávají i čeští migranti. Např. ve Velké Británii přibývá Čechů, kteří se nechali oklamat pochybnými zprostředkovatelskými agenturami a ocitají se bez prostředků. Přibylo také českých bezdomovců na londýnských ulicích a lidí, pro které je cesta za prací do Británie poslední šancí dostat se ze špatné situace v České republice. Srov. např. Právo, 19. března 2010, s. 8.

⁸² Srov. Právo 27. února 2010, s. 4.

⁸³ Srov. Lidové noviny, 10. března 2010, s. 14.

Závěr

Cílem předkládané práce bylo především postihnout souhrn aktuálních teoretických a praktických problémů multikulturalismu a migrace a současně ověřit jejich skutečný stav ve specifických podmínkách jihomoravského regionu, přesněji řečeno v působnosti Oblastního ředitelství Brno Služby cizinecké policie. Pozornost je zde věnována i určujícím problémům multikulturality a multikulturní výchovy.

Dalším bodem stanoveného cíle bylo provedení analýzy, která zajistí teoretický výstup, ze kterého bude možno vyvodit návrhy na opatření a prostředky pro aktuální řešení jak legální, tak zejména nelegální migrace. Logicky pak autor dospěl k problematice porušování zákonů a trestné činnosti nelegálních migrantů. Zásadní pozornost je ovšem věnována především multikulturalismu a migraci jako sociálnímu problému, přičemž nebylo možné opomenout i aktuální dopady hospodářské krize na cizince.

Pokusíme-li se o závěrečný pohled na řešenou problematiku, můžeme konstatovat, že globalizace zpochybňuje v sociologii poměrně známou myšlenku, že základní kontury společnosti se nepřekrývají s konturami národního státu.

Globalizace ve svých četných dimenzích znamená pak novou pluralitu vzájemných vazeb a spojení mezi národním státem a společností. Globalizace v tomto smyslu prezentuje i zcela nové chápání jednoty národního státu a národní společnosti. Vznikají nové mocenské a konkurenční vztahy, nové konflikty i nové způsoby jejich překonání.

S tím souvisí i reflexe setkávání různých kultur jako nejlepší prostředek v boji proti xenofobii a rasové nesnášenlivosti. A právě multikulturalismus dává prostor pro to, abychom se neuzavírali pouze do tradic vlastní kultury. Na změny životního prostředí je pak třeba reagovat i změnami příslušných kulturních vzorců. S tím souvisí i aktuální problémy multikulturní výchovy, v níž už nejde ani tak o nutnost pochopení kultury druhých, ale především o soužití různých kultur vedle sebe a hledání cest k efektivní spolupráci. Východiskem multikulturní výchovy se tak stává zejména výchova k toleranci a snášenlivosti. Člověk by měl být přece schopen respektovat a přijímat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního propojeného světa. I to je důvod, proč naše vzdělávací soustava klade tak velký důraz na výchovu k partnerství, toleranci, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti. Vždyť setkávání různých kultur a migrace obyvatelstva jsou trvalými a všudypřítomnými jevy. Na

současný vývoj v mezinárodní migraci je ovšem nutné reagovat velmi uvážlivě. Zároveň je také nezbytně nutné minimalizovat negativa, která s ní souvisí. Zejména když se jedná o tak zásadní otázku společenského života, jako jsou mezinárodní kriminalita, organizovaný zločin a sociální politika státu.

Poválečné Československo představovalo až do roku 1989 v zásadě stejnorodé společenství. Situace se však změnila právě po roce 1989, a to zejména v návaznosti na otevření hranic a postupnou přípravu České republiky ke vstupu do Evropské unie. Migrace pak byla vnímána jako nesporná šance ke kulturnímu a společenskému oživení i celkovému obohacení společnosti.

Migrace ovšem přináší i některé problémy. Ty je ovšem třeba řešit s patřičným důrazem na dodržování právního řádu a na citlivé naplňování integračního procesu. Jinak zde stále ještě hrozí nebezpečí, že imigranti mohou být i v České republice ohroženi sociálním vyloučením a segregací.

Do realizace Koncepce integrace cizinců jsou aktivně zapojeny mnohé orgány a instituce. Klíčový význam zde nepochybně má i postupné zřizování a zprovoznování center na podporu integrace cizinců v jednotlivých krajích České republiky. A tak i v Jihomoravském kraji se do problematiky integrace cizinců stále více zapojují také orgány místní a regionální územní samosprávy, jelikož zkušenosti domácí i zahraniční stále častěji prokazují, že integrace cizích státních příslušníků probíhá nejčastěji či především na lokální úrovni.

Dostat se na kořen složitých problémů není ovšem vůbec snadné. Vyžaduje to značné přemýšlení, hledání, důslednost, trpělivost i odvahu. Vždyť uvolňování obchodních bariér a volný pohyb osob mezi státy má prokazatelně již nyní a bude mít nepochybně i v budoucnu svůj negativní odraz nejen v internacionalizaci trestné činnosti, ale i strukturální nezaměstnanosti. Kéž by to byl patřičný impulz především pro ty, kdo jsou i v těchto záležitostech oprávněni rozhodovat. Mohla by tím být stanovena co nejjistější cesta, jak tyto složité otázky řešit.

Resumé

Bakalářská práce je rozdělena do dvou základních kapitol. První kapitola představuje obecné východisko a zabývá se multikulturalismem a migrací jako sociálním problémem. V této kapitole nacházíme ovšem i přehled a vymezení dalších určujících pojmů. Jde zejména o pojmy národnost, národ a národnostní otázka. Pozornost zde autor věnuje i základním problémům multikulturality a multikulturní výchovy.

Druhá kapitola zachycuje základní charakteristiku konkrétních poznatků z migrace v jihomoravském regionu. Zde se autor zabývá nejen legální, ale především nelegální migrací.

Logicky pak navazuje problematikou porušování zákonů a trestné činnosti nelegálních migrantů.

Závěrečnou část druhé kapitoly věnuje autor dopadům hospodářské krize na cizince, přičemž se zaměřil i na jejich řešení.

Autor bakalářské práce měl na paměti, že předmět jeho zkoumání je součástí většího a vyššího celku a že i v jihomoravském regionu se promítají zákonitosti a tendence širší a obecnější, které jsou nesporně určující.

Anotace

Určité společenské situace mohou vyvolávat takové posuny hodnot, které jsou mnohdy i nežádoucí. Jejich sledování, ovlivňování a eliminování patří nesporně i do předmětu sociální pedagogiky.

V návaznosti na tuto skutečnost autor bakalářské práce shromažďoval informace a statistická data související především s nelegální migrací, pobytem a dalším porušováním právních předpisů ze strany cizinců pobývajících na území České republiky. Následně pak shrnul aktuální teoretické a praktické problémy multikulturalismu a migrace, přičemž ověřoval současný stav této problematiky ve specifických podmínkách jihomoravského regionu.

Autor tedy předložil nejen teoretický výklad, ale pozornost věnoval i realizovaným opatřením a prostředkům určeným pro další řešení jak legální, tak především nelegální migrace. S tím souvisí i problematika porušování zákonů a trestná činnost nelegálních migrantů. Nelze ovšem opomenout ani migraci jako sociální problém.

Bakalářská práce vychází především z aktuálního aspektu posuzovaných problémů, o nichž se hovoří nejen v základních dokumentech České republiky, ale především Evropské unie.

Klíčová slova:

Ekonomická nestabilita, globalizace, migrace, nelegální migrace, migrační politika, hospodářská krize, nelegální pobyt cizinců, majoritní společnost, menšina, národnost, národ, národnostní otázka, multikulturalismus, multikulturní výchova, tolerance, snášenlivost, integrace, koexistence, interkulturní dialog, interkulturní kompetence, sociální politika státu.

Anotation

Certain social situations can cause such shifts in values, which are many times even undesirable. Monitoring, influencing and elimination appertain assuredly into the subject of social pedagogy.

In consequence, the author of the bachelor's thesis collected information and statistical data related mainly to illegal migration and residence and other violations of

law by foreigners residing in the Czech Republic. Subsequently, he summed up the current theoretical and practical problems of multiculturalism and immigration, while verifying the current status of this issue in specific terms of the South Moravian region.

So the author addressed the court not only theoretical explanations, but also attentioned to the measures implemented and the means for further solutions of both legal and especially illegal migration. To that relate also the issue of violations of laws and the crime of illegal migrants. But can not forget the migration as a social problem.

Bachelor's thesis is mainly based on the current point of view of assessed issues which are mentioned not only in the fundamental documents of the Czech Republic, but especially of the European Union.

Key words:

Economic instability, globalization, migration, illegal migration, migration policy, the economic crisis, illegal residence of foreigners, the majority society, minority, nationality, nation, national question, multiculturalism, multicultural education, placability, toleration, integration, coexistence, intercultural dialogue, intercultural competence, state social policy.

Seznam literatury a pramenů

Zákony

Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/1999 Sb., zákon o pobytu cizinců na území ČR, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky.

Zákon č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Seznam literatury

Bělohradský, V.: Společnost nevolnosti – Eseje z pozdější doby. 2. Vydání, Slon, Praha 2009. ISBN 978-80-7419-007-0.

Budilová, L., Hirt T.: Policista v multikulturním prostředí. Praha 2005, ISBN 80-903510-1-8.

Čepelka Č., Jílek D., Šturma P.: Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu, MU, Brno 1997, ISBN 80-210-1493-8.

Dluhošová, H.: Integrace cizinců v České republice. In: Výchova k toleranci a proti rasismu – multikulturní výchova v praxi, Portál, Praha 2008, ISBN 978-80-7367-182-2.

Kraus B., Sýkora P.: Sociální pedagogika I, Brno, IMS, 2009.

Prudký, L.: Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a cizincům v České republice. FHS UK, Praha 2004.

Průcha, J.: Interkulturní psychologie. Portál, Praha 2004, ISBN 80-7178-885-6.

Průcha, J.: Multikulturní výchova, příručka (nejen) pro učitele. Triton, Praha 2006, ISBN 80-7254-866-2.

Příbáň, J.: Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci. Slon, Praha 2004, ISBN 80-86429-30-X.

Šišková T.: Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha 2001, ISBN 80-7178-648-9.

Šišková, T.: Výchova k toleranci a proti rasismu – multikulturní výchova v praxi. Portál, 2. aktualizované vydání, Praha 2008, ISBN 978-80-7367-182-2.

Wiatr, J.: Společnost, SPN, Praha 1968.

Publikované prameny

Národní program rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy v České republice (Bílá kniha). MŠMT ČR, Praha 2001.

Zpráva o migraci na území České republiky z pohledu Služby cizinecké policie 1. 1.–31. 12. 2009. Č.j. CPR-17059-17/ČJ-2009-009301.

Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008. MV ČR, Praha 2009.

Noviny

Lidové noviny, ročník 2009 – únor 2010.

Právo, ročník 2009 – únor 2010.

Prameny v síti Internet

Internet www.azyl.cz

Internet <http://cestina-pro-cizince.cz/index.php>

Internet <http://www.cizinci.cz>

Internet <http://www.czso.cz/csu.nsf/informace/coby>

Internet www.mvcr.cz

Internet <http://www.evropa2045.cz>

Internet <http://portal.gov.cz>

Internet <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/>

Internet www.soze.hyperlink.cz

.